

NERMİ UYGUR'UN FELSEFESİ'NDE VARLIK DİL VE DÜŞÜNCEİN ANLAMSAL İLİŞKİSİ

(Sayfa 21-35)

Mehmet Nuri Demir

Ankara Üniversitesi, Doktora Öğrencisi,

nuribaba1187@gmail.com

ÖZET

Nermi Uygur son yüzyılda Dünya'ya ve Türkiye'ye değer katmış ve tarihin kayda düşmüş olduğu önemli bir düşünce insanı ve felsefecisidir. Türkiye'deki eğitiminden bir süre sonra Almanya'da eğitimini sürdürmüş ve oradaki çalışmalarında bilhassa Edmund Husserl'in Fenomenoloji Anlayışı'ndan etkilenerek bu teoriyi kendi felsefe düzleminde yoğunlaşarak onu farklı bir tatla sunmaya çalışmıştır. Solipsizme düşmeden "fenomenoloji" ya da "öz benlik" kavramının başkalarında mevcut olan tezahürüne de dikkat ederek bunu sık sık felsefe çalışmalarında kullanmıştır. Nermi Uygur, felsefeci, edebiyatçı ve aynı zamanda iyi bir deneme ustasıdır; otuzdan fazla eser vermiş çok görüşlü çok renkli ve çok boyutlu bir kişiliktir. Felsefe, düşünce, dil, kültür, edebiyat, sanat, bilim ve eğitim kavramları üzerinde iyice kafa yormuş ve merkezinde insanın ve insan düşüncesinin olduğu bir anlam dünyasına doğru yolculuk etmiştir. Nermi Uygur tikelden tümele doğru bir sıçrayış gerçekleştirmeye çalışmış ve tikel ile tümel arasında gerçekleşen gerilimi belli bir gaye doğrultusunda sunmaya çalışmıştır. Bu çalışmada Nermi Uygur'un felsefesi, varlığı, hayatı, kültürü anlama ve anlamlandırma çabası ve daha da önemlisi dil ve düşünceye bakış açısı ve bu ikisi arasındaki ilişki betimlenmeye çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: fenomenoloji deneme, varlık, düşünce, kültür, tikel, tümel

THE RELATION BETWEEN EXISTENCE THOUGHT AND LANGUAGE IN THE PHILOSOPHY OF NERMİ UYGUR.

ABSTRACT

Nermi Uygur is a philosophical figure who added value to the last century on a global scale as well as to Turkey, and an important philosopher who has born his mark to history. After a period of training in Turkey he continued his education in Germany and worked there, in particular concentrating on Edmund Husserl's Phenomenology, contributing to the influence of this theory as manifested in his philosophy and tried to present it in a different plane. He frequently used it in philosophical studies, paying attention to the manifestation of the concept of phenomenology of self or ego without falling into solitude. Nermi Uygur is a philosopher, literary artist and also a good master of experimentation; producing more than thirty works of multi-colored and multi-dimensional specialty. Philosophy, thought, language, culture, literature, art, science and education were the particular areas of interest; situating himself on the center of human thinking and delving into the world of meaning, Nermi Uygur tried to make a leap towards the whole and tried to present the tension between the particular and the whole. In this study, Nermi Uygur's philosophy, his perspective towards existence, life, his endeavours to understand culture, and more importantly, his point of view of the language, thought and the relationship between these two will be described.

Keywords: Phenomenology, Experiment, Existence, Thought, Culture, Particular, Universal

GİRİŞ

Nermi Uygur'un felsefesi kendi arasında mantıksal bir bütünlük teşkil eder. Ontoloji, dil düşünce ve fenomenoloji işlediği en önemli konulardandır. Nermi Uygur'un her zaman hedefinde insanın bilincine, insan ontolojisine, insanın fenomenolojisine dair vurgular vardır. Felsefeyi bir yol, bir bilme işi ya da bir düşünce serüveni olarak algılamıştır. Ancak bu düşünsel yapıyı inşa etmede dilin anlam ve işlevine sadık kalmıştır. Ona göre dil, hayat felsefelerinin, düşüncenin veya kültürün içinde hayat bulduğu ve geliştiği ana kaynaktır. Dil kültürün ve kültürlerarası transferin ya da alışverişin de temel aracıdır. Kendi “yaşama felsefesinde” insanı ve onun kendi dünyasını açık bir tarzda göz önünde bulundurulmuş ve analiz etmeye çalışmıştır. Ona göre insan, başkalarıyla diyaloga girdikten sonra etkileşen, önce “ben” olan, daha sonra ise “bizleşen” bir varlıktır. Ve bu yolla insan, çok anlamlılık ve çok boyutluluğu, ‘kendisinin olmayan düşünceleri’, “başka benlerin” vasıtasıyla elde etmeye hazır bir vaziyete gelir.

Nermi Uygur'un felsefesinde tikelden tümele, insandan topluma, varlıktan dile, dilden düşünceye ve oradan ise kültüre doğru giden sürekli bir hareket vardır. Nermi Uygur'a göre fenomenoloji kavramı, herhangi bir varolanı ya da gerçekliği kendisi yapan şeyi keşfetmektir. İnsan, kendisine ait olmayan şeyleri kültürel düşünsel bir alışverişe girerek, başkaları aracılığıyla keşfetmeye çalışır. Nermi Uygur'un düşüncesinde ayrıca kuram ve eylem birlikteliği de önemlidir. Düşünsel ya da teorik bütün aşamaların pratik bir yaşamda tezahür etmesini bilhassa Türklerin pragmatik yaşam tarzı üzerinden temellendirmeye çalışmıştır. Düşünme, bilme ve yaşama arasındaki uygunluk ve farklılığı kültürel bir gelişim ya da bu gelişimi sağlama yolunda zaman zaman karşılaşılan kültürel bunalımlar üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Ona göre insan yaşama yüzünü çevirdiği anda bir düşünce, bir iletişim, bir dil, bir kültür bunalımı ya da sarsıntısı yaşayabilir. Ancak bu durumun insanın ve toplumun olduğu her yerde mevcut olduğunu ve bunun gayet normal olduğunu da ifade eder. Bireyleri ve toplumları var eden, onları geliştiren aslında yine bu bunalımın veya bu sarsıntının olduğunu söyler.

Ona göre insan bir düşünce ya da kültür varlığıdır, onu bilinçsiz varlıklardan ayıran da bu tarafıdır. Hayvan toplumsal ya da kültürel anlamda herhangi bir şeyi üretmez, ama insan kültürü üretir ve kendi ürettiği kültürü ise durmadan geliştirir. Kültür olmazsa olmazdır kültür insanın; kültür olmazsa eğer, insanda yok demektir. Yani insan hem kültürü üretir hem de kültür tarafından üretilir. Kültürü hem taşır hem de kültür tarafından taşınır; insanın var olma koşulu da budur diyebiliriz. Yani kültür ile insanın uygarlık aşaması arasında herhangi bir tezatın olduğu söylenemez. Ona göre bilim, sanat, estetik, ekonomi, teknik, hukuk, devlet, siyaset, politika gibi hemen her şey kültürün kapsama alanına girer. Netice itibarıyla insan, kültür, bilim, teknoloji, veya teknik ile kendisine ait olmayan şeyleri elde etmek için ve bunları meydana çıkarmak için işe koşar. Nermi Uygur'a göre bilge insanların ya da filozofların toplum içerisindeki yeri oldukça önemlidir ancak bunların icra etmesi ya da yapması gereken şey şudur: Düşünce ile gidilmesi gereken yere düşünceyle; düşüncenin gerekmediği yere ise düşünce ile gidilmemesi gerekir. Ayrıca Nermi Uygur, yaşamın anlam ve önemini ifade eden bilgilerden pek çoğunun benimsenebilmesi için bunların denenip gerçek yaşamla ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade eder. Ona göre bilginin ızdırabını çekmeyen bilginin değerini önemini ve anlamını anlamada güçlük çeker. Ona göre yaşamın bir okulu yoktur, yaşamın birden fazla okulu ya da sadece yaşama hazırlık okulları vardır. İnsan bu okullarda önyargısız ve tam bir aşkla öğrenme sürecine girmelidir. Bilgiyi elde ettiğimiz merci düşmanımız bile olsa o bilgiye önyargısız ve dört elle sarılmak gerekir. Elde ettiğimiz bu bilgilerin analiz edilmesi ve sorgulanması ise bizim felsefe ya da sorgulama anlayışımıza bağlıdır. Özgürlüğün, sorumluluğun, ödevin ve vicdan mekanizmasının işlevsel olmasını sağlayan en önemli şey ona göre insanın ‘**kendi olma hakkıdır**’.

1. NERMİ UYGUR'DA DÜŞÜNCENİN SERÜVENİ

Nermi Uygur insanın, tüm var olanların tekillik içindeki durumlarını tümelin ya da kavramın ancak belirginleştirebileceği insana ve topluma ilişkin bilme istemlerinin kotardığı bilimlerin mantıksal olarak örgülenişini anlamının ne denli önemli olduğunu daha ilk gençlik yıllarında açıklıkla fark etmiş ve bu istekleri, yönelme, algılama, düşünme, okuma, anlama yazma ve anlatma edimlerinin ortak paydası kılmıştır (Uygur, 2016,18). Nermi Uygur un 1958'de yayımlanmış ve aynı zamanda 1959 yılında Türk Dil Kurumu Bilim Ödülü'nü kazanmış olan yapıtı “Edmund Husserl'de Başkasının Ben'i Sorunu” onun tüm düşünsel, söylemsel serüveninin özeti gibidir. Özellikle adı geçen yapıta, yayımlanışından 40 yıl sonra dönüp de baktığında büyük bir içtenlikle gözler önüne serdiği, kendisi ile yüzleşme çabası, onun düşünce, dil, söylem ve yazı dünyasına ayna tutar (Uygur, 2016, 19). Felsefenin ödevi ile insansal varoluş arasındaki ilişki Nermi Uygur'un yürüyüş yolunun, aynı zamanda antropolojik bir yol olduğunu ortaya koyar; insan bilmem hangi içgüdüsünden ötürü değil, konuştuğu için felsefe yapacaktır hep. Felsefe insan olmaya ilişkin bir başarıdır (Uygur, 2016, 26). Nermi Uygur, dilin düşünceye etkisi ile ilgili şöyle der. “Her dilin kendine özgü bir felsefesi var derken, olanca dil gerçekliğini açıklamaktan çok, bizi bu gerçekliği daha derinden deşmeye çağıran verimli bir araştırma boyutunun başlangıcında imiş gibi geliyor bana...” (Uygur, 2016, 328). Ancak bu yolda bir başka türlü arayış ortaya çıkar bu arayış ise dilde felsefeyi arama arayışıdır. İşte dilde felsefe arayanların aradığı felsefe

üzerinde ister açık ister bulanık bir bilinçleri olsun bu anlamdaki dünya görüşüdür, dünya görüşü çeşidinden bir şeydir. Bir dilin dünya görüşü o dilin dünya yorumu dünyanın o dille, o dildeki kuruluşu, düzenlenişi dünyanın o dili konuşanlarca büründüğü biçimdir (Uygur, 2016, 329).

Nermi Uygur'un insan eksenli antropolojik felsefe tutumu insan-insan insan-toplum, insan-devlet ilişkisi bu ilişkilerin çeşitli bilgiler dolayımındaki görünüşlerini ya da görünümelerini yine son derece sıkı bir mantık çerçevesi içinde ele aldığına tanıklık ederiz (Uygur 2016, 29). Nermi Uygur, Betül Çotuksöken'in deyimi ile, bilinç Işıldağını farklılıklara çekerek onların intişarına veya göz önüne çıkmasına yardımcı olmuştur. Nermi Uygur insanın değerini ve kültürel arka planını, antropolojik ya da kültürel bir sondajlama yoluyla keşfetmeye çalışır. Uygur'un düşüncesi, felsefe-fenomenoloji ve deneme-edebiyat sarmalında olgunlaşarak meyvelerini vermiştir. Uygur her durumda eleştirel mantığını işleterek insanı merkeze almış fakat bütün ölçütlerin merkezine tek başına insanı koymamıştır. İnsanın zihniyet ya da anlamsal olarak yanılabilme payını göz önünde bulundurmıştır. Bu meyanda Nermi Uygur sözlerini şöyle sürdürür: "İnsan herşeyin ölçüsüdür diyemiyorum; yürürlükteki kuralları çiğneyen dil yapıtlarını kimse anlamlı kılamaz. Böylesi dilce saçma hep saçmadır, binbir dereden gelen suya karşın anlamlı yeşermiş orda. Dilce saçma bir şey söylemediği gibi hiçbir şeyde söylemez. Kuralca, biçimce, yapılaşça aykırılık göstermeyen dil ürünleri ise söyledikleri bakımından insanın anlamca değerlendirici gücüne bağlıdır. Delinin söz kargaşasında bilgelik arayan, boşuna zaman yitirir.

"Delî" denenlerin de ağızdan çıksa bile düzenli dil-yapıtları daha salt bundan ötürü anlamlı oluşları ile birlikte dirler. Ancak bu anlamlı oluşu şöyle ya da böyle belirlemek, insanın dil dışı etkilerin neredeyse sonsuz zenginliğin içindeki seçmesine dayanır. Bireysel toplumsal tarihsel etmenler anlam-verişin ayarıdır." (Uygur, 2016, 309). Onun düşüncesinde dil-anlam dil-düşünce ve dil-felsefe birbirine geçmiş durumdadır. Ayrıca psikolojik ve sosyolojik etmenler dil ve anlam evrenini oluşturan önemli yapı taşlarıdır.

Uygur'a göre dilin olanakları içinde düşünce ya da bir felsefe açık ya da örtük olarak içerimlenmiştir. Bununla ilgili Nermi Uygur şöyle bir tespitte bulunur: "Dilsiz düşünemiyorum ben daha doğrusu şöyle diyeyim sözcükler ortamından ötede hiçbir düşüncem yok dilim düşüncemi, düşüncem de dilimi yoğuruyor. Bir ayrılmazlık var dilimle düşüncem arasında, bu arada çok kez dilim bana kılavuzluk ediyor düşünürken (Uygur, 2016, 336-337). Nermi Uygur bu durumları, kafasını kurcalayan bir sorun olarak kurgulamış ve şöyle bir tespitte bulunmuştur; "şu son zamanlarda sık sık bir saniya takılıyor aklım. Bu saniya göre her dilin bir felsefesi vardır her dilde belli bir felsefe dışlaşır, her dil kendine özgü bir felsefeyi birlikte getirir, her dil felsefeyi zorunlu kılar (Uygur, 2016, 328). Felsefeci, filozof ya da edebiyatçıların bu saniyayı ya da gerekçeyi boş vakitlerinde bilinçli bilinçsiz, dolaylı ya da dolaysız da olsa ifade ettiklerini söyler. Nermi Uygur dilin gücünü düşünce evreniyle olan zorunlu alışverişi noktasında önemser. Ona göre dilin gücü gerçekleştirdiklerinde dışlaşır. Dil bu güçten başka bir şey değildir; insan dünyasında, insana özgü yaşama çevresinde ne varsa hep dilin gerçekleştirdikleri ile başarılıdır. Çağdaş bir yazar, Martin Buber insanı diyalog varlığı diye tanımlıyor gerçekten de şöyle ya da böyle oluşundan kolayca sıyrılmış olarak düşünebiliriz insanı, ama diyalog insanın onsuz olunmaz bir var olma biçimidir. Tarihte istediğimiz kadar gerilere gidelim insanları hep dil toplulukları içinde buluruz (Uygur, 2016, 342- 343).

Dilin önceliğine vurgu yapan Nermi Uygur yine bir başka açıdan şöyle bakar olaya: "Dil insana Tanrı vergisidir. Tanrı insanı dille ile birlikte yaratmıştır, tek tek şeylerin adını insana öğreten Tanrıdır. Yerler gökler de zaten Tanrı'nın bu sözü ile var olmuştur. Bütün bunlar ancak insanlar için doğru, benim şimdi üzerinde durduğum yönse şu tek tek dinler; "başlangıçta söz vardı" derken dilin insan olmadaki eşsiz önemini dilce de öylesine eşsiz bir anlatımla belirtiyorlar ki gerçekten de zamanca ama varoluşça da insan olmanın başlangıcında söz var (Uygur, 2016, 344-345). Bir başka pencereden bakıldığında, tarih boyunca dillerle kültürlerin gelişme çizgileri arasında şaşılacak bir yakınlık kendini açığa vurur; insan-dil- kültür bütün bunlar biri var olmadan öbürleri var olmayan temel gerçeklerdir (Uygur, 2016, 344). Dili yaşama sanatı için zorunlu bir argüman olarak gören Nermi Uygur, aynı zamanda dilin düşünme ve bilinçle olan bağına da vurgulayarak şöyle bir tespitte bulunur: "Böylece dil yalnızca yaşamın değil, yaşam üzerindeki bilincin de koşuludur. İnsanı, insan kılan bilinçtir; insanın yapıp etmelerine yeniden çevrilmesi gerekir diyenler, aslında, "insan, büyük ölçüde sözcüklere başvurarak ortaya koyduğu çeşitli başarılarını bir kez de dilinde yansıtabilir." demek istiyorlar (Uygur, 2016, 344). Düşüncelerin dil ile ifade edilmesini sağlayan de aslında filozoflardır; filozof bir düşün ve eylem adamıdır kavramları ve önermeleri mantıksal dizgesi içerisinde açıklayan yine en iyi kendisidir.

Filozofun dili, o dili konuşan herkesin anlayabileceği bir dildir. Kendine özgü söz ve deyişleri kuruluş kuralları öğrenildiğinde apaydınlıktır. Her filozof elden geldiğince çok aydınlatma dileğiyle, üst dilini nesnel bağlananların elverdiği ölçüde belli bir çabayı esirgmeden herkesin anlayışına uygun bir kılığa büründürmenin yoluna bakar, zor görünmek için karanlık yazmak filozofun ne doğruları sevmesiyle ne de meslek dürtüsü ile bağdaşır; aydınlanma denemelerinin gerekip gerekmediğine aldırmadan birtakım tekniklere boğmak da filozofa hiç yakışmaz (Uygur, 2016, 524-525). Nermi Uygur'a göre, hayat, düşüncelerin dil ile ifade edildiği bir sahnedir. Nermi Uygur kavramın derinine inme, düşünme ve anlamlandırma işleviyle, felsefenin parça parça oluşu ya da felsefenin doğruları temellendirme biçimi arasında bağlantı kurmaya çalışır. Nermi Uygur'a göre felsefe bölük pörçük olmadan yapamaz. Çünkü felsefe betimlemeleri, birer felsefe betimlemesi olarak her bakımdan kendimizi ve çevremizi yani evreni kavramaya çabalarken ortaya koyduğumuz dil

belirlenimlerini çözümlenmeye dayanır. Felsefede her çözümlenme bir betimlemedir; felsefeye betimleme çözümlenme ile aynı şeydir. Filozof konusunu çözümlenmeyerek betimler. Çözümlenme ise bir şeyin, örneğin, bir kavramın anlamını ilk bakışta apaydınlık da gelse ışıklandırmak amacıyla, içeriği bakımından bölümlenerek yeniden kurmaktır (Uygur, 2016, 510). Nermi Uygur'un düşüncesinin veya felsefesinin temelinde edebiyat ve bilhassa edebiyatın içerisindeki deneme faktörü önemli bir yer teşkil eder. Felsefenin temel soruları ile edebiyatın soruları arasında önemli bir bağlantı vardır. Nermi Uygur'a göre, "ben neyim, ben kimim, nasıl bir şeyim ben" çeşidinden sormadan edemeyeceğimiz soruları en iyi aydınlatabilecek ipuçları veren etkinlik alanıdır edebiyat. "Sen seni bil!" diye buyuran eski bilgiler, sahne yazarlarının, ozanların, sözle anlatma sanatçıların ürünlerine itelemekteydi aslında herkesi. Aracısız kendini tanıyamaz hiç kimse, her insan teki öylesine yapışıktır ki kendisine, ancak edebiyat ustalarının bildik bilmedik duygu yaşantılarını girdi çıktısı ile dile sergilemesi üzerine öz kimliğini kavramaya başlar insan, edebiyatla kendisini bulabilir insan. Çünkü en çok kendisinin olan yönüyle, duygu biricikliği ile edebiyatta rastlar kendisine (Uygur, 2016, 1070).

Nermi Uygur düşünme ile eylem arasındaki bağı olduğunu dikkat çekmiştir. Fiil ile eylem ya da kuram ile eylem arasındaki ilişki ona göre bir bütünü ayrılmaz iki parçası gibidir. Ona göre, düşünme ile yapma parçalanmaz bir bütündür belli bir ölçüde de olsa hem bir düşündürür hem de yapmalar gerçekleştiricisidir; yıkmayı da kapsayan bir yapıcıdır insan. Öyleyse değişik yoğunluklarda hem kuramcı hem eğlencidir insan. Bir kuram eylem varlığıdır insan (Uygur, 2016, 1257). Kuramı ile eylem birlikteliğinin yanında ikisinin "tekleşmesine" olumlu bakmaz hiçbir zaman. Kendi bağlamlarında ihtiva ettikleri anlamların kapsamını da görmezden gelmemek gerektiğini ifade eder. İndirgemecilik dışında bunlar çok boyutlu anlam ilişkilerinden kurulmuş bir bütündür ancak. Kısaca Nermi Uygur, kuram ile eylemi düşünme ile yapmaya benzetir. Nermi Uygur'a göre, yorumdan eyleme gidildiği gibi eylemden de yoruma gidilir. Sürekli bir gidiş geliş felsefeyi felsefe-ötesine bağlar demek ki hem içyapısı hem de dışla ilişkileri bakımından (sözcükler başka başka anlamlarda kullanılsa da) bir **theoria-praxis bütünüdür felsefe** (Uygur, 2016, 2273). Nermi Uygur, praxisi toplumda insan ilişkilerini düzenleyen yaşamsal bir faktör olarak görür.

Nermi Uygur'un kuşkusuz felsefesinin belkemiğini Edmund Husserl'dan esinlenmiş olduğu yaşama felsefesi kavramı oluşturmuştur. Bu fenomenolojinin özgül, yani herhangi bir var olanı kendisi yapanı ya da yapanları olanca ayrıntısında neredeyse hiç bir yanını eksik bırakmaksızın kavramaya anlamaya kendisinin kılmaya çalışmaktadır. Varolanı tüm bilinç bellek zaman mekân bağlantısı içinde düşünme ve dile yapışık sözün olanaklarına işlerlik kazandırarak gün yüzüne çıkarmaktır. İnsan ilişkilerinin ayrıntılarını hesaba katarak var olan üzerinde düşünmektir söylemektir yazmaktır; şimdi ve burada olana tüm bağlantıları içinde anlam katmaktır, tutturduğu fenomenoloji yolu kendisi ile olan ilgisinde sanki hepimizin ortak yazgısı gibidir. "Nereye gidersem gideyim buradayım bedenimleymiyim çeşit çeşit oralardan önce salt bir bura da var." Bir türlü kendime yerleşemedim, neredeyse bir hiç olarak doğarsın, bir o yana bir bu yana yalpalar durursun, sever, üzer, çeker, çektirirsin, çalışır, öğrenir, didirirsin; zamanla biri olursun sonra gene... Günün birinde ölür neredeyse bir hiç olursun hepsi bu." Uygur, 2016b, 3). Nermi Uygur felsefe gözlüğü ile görmenin önemine her zaman dikkat çekmiştir. "Felsefeye görmenin eşliğinde yaşama dünyasına yöneliş, insanın arada olan varoluşuna yönelişinden başka bir şey değildir (Uygur, 2017, 3). Nermi Uygur felsefeyi, fenomenolojik düşünmeyi, insanın kendi derununa doğru bir seyahat etme ile eşdeğer görmeye çalışmıştır. Uygur'un düşünce dünyasının iskeletini, **benlik, benlik algısı, başkasının beni ve fenomenoloji** gibi temel kavramlar oluşturmuştur. Nermi Uygur'a göre; bu öznel dünyaya rağmen anlamlı bir nesnel dünyamız vardır; öznel dünyamız olduğu an bir hiç bizim için nesnel dünya; bizden sonra başkaları için böyle değil, orası açık, olsa olsa biz kendimiz yaşarken kendimizden sonrası için geçtiğimiz değer ve anlam oranında bir varlık o nesnel dünya" (Uygur, 2017, 8-9). Nermi Uygur'un bu fikirlerinden anlaşıldığı üzere, Alman Felsefesinin özellikle egzistansiyel kanadından olan Heidegger ve Kierkegaard'dan da oldukça etkilendiği ortaya çıkıyor. Neredeyse bilimi, sanatı, felsefeyi aşmaya yönelen herbirinin içerdiği kısıtları fark eden ve her türlü kavramsal ve benzeri sınırları aşmayı deneyen deneyimleyen karşılaştığı karşıladığı durumları var olanları salt kendi öznel dünyasındaki yaşanmışlıkların yaşananların yaşantıların birlikteliğinde yerleştirmeye çalışan "**Okur-Yazar Nermi Uygur**" her var olanı, her şeyi, her kültür ögesini, her insansal durumu ve duruşu bu kez "sevgede" toparlamaya çalışıyor (Uygur, 2017, 16). Yani ona göre, şeylerin fenomenlerin ve nesnelere birbirleri ile ilişkisi o kadar fazla ki bunlar kendi kalıbına sığmayacak denlidir. Bu yüzden sevgi onun felsefesini ya da fenomenolojisini tamamlayan en etkili parçalardan biridir. Nermi Uygur'a göre felsefeyi sevmek Felsefe ile var olmaktır. Felsefe ile var olmak içinse felsefede yok olmak gerekir. Düşündüğünü düşünmediğini yaptığını yapmadığını apaçık bilerek kıyı bucağın hesabını vererek gerçekleştirilmektir felsefe. Aynı şey yaşamak eylemek insan olmak için de geçerlidir, bu yönden bakınca özel bir uğraş; öbür uzmanlıklar türünden bir uzmanlık değildir felsefe. Kendi yaptığı maymuncukla tüm güçlük kapılarını zorlayan filozof giderek maymuncuğu kullanabilmek için gereksiz kilit yapımına geçer (Uygur, 2017, 29- 30).

Nermi Uygur en çok dikkat çektiği, bir felsefeyi, düşüncenin, sanatın, edebiyatın, denemenin ortasında kalıp da ilgili ya da bilgili görünüp aslında bir şekilde ilgisiz veya bilgisiz olan kişiliklerdir. Nermi Uygur yaşama felsefesinin önem ve anlamı ile ilgili söyle derin bir tespitte bulunur: "Yaşama felsefesinde en sıkıcı soru gerçekten çözmek istediğimizde çözemediğimiz sorudur. Böylesi bir soruyu çözene ise dört elle sarılmamız

gerekir. Düşmanım çözdü diye benimseyip yararlanmadığım çözüm, sağduyumu yitirmedim ise, o çözüme ilişkin sorunun benim için önemsiz olduğunu kanıtlar. Doğru değil ama şimdiye dek denenmiş biçimleriyle ola ki felsefenin işi bitiktir. Denenmemişleriyle durum ne peki?” (Uygur, 2016, 29-31). Aslında bu yollu düşünce ile Nermi Uygur, felsefeyi ucu açık sorguya dayanan ve sürekli gelişen düşünsel bir etkinlik kıvamında görür. Nermi Uygur kendi hayatı, düşüncesi, felsefesi ile ilgili çok önemli anekdotlar ortaya koymuştur. Bu anekdotları felsefe tarihinde yapmış olduğu okumalar ve bu okumalardan damlattığı güzel bilgi ve düşünceler vasıtasıyla elde etmiştir. Nermi Uygur un düşünce dünyasını yansıtan bu önemli anekdot ya da özdeyişlerden birkaçını verelim: Filozof akılla gidilebilen yere akılla gitmeli akılla gidilmeyen yere akılla gitmeye kalkışmamalıdır. Yaşama felsefesinde büyük sorunların çoğalmasını istemeyen küçük sorunları savsaklamak alışkanlığından vazgeçmelidir. Felsefe bilinciyle birlikte bir bakıma yeni bir yaşamaya ayılır insan bazı şeyleri yeniden anlar, bulur, öğrenir: tat, alışkanlık, ölüm... Yaşamının okulu yok ya “okullar” ilkinden yükseğine? Olsa olsa hepsi de hazırlık okulu.

Her seferinde en yakıcı soru gerçekten çözmek isteyip de çözemediğimiz sorudur bu soruyu çözeneyse azılı düşmanımız bile olsa dört elle sarılmamız gerekir. Sözlü diye benimseyip yararlanmadığım çözüm sağduyumu yitirmedim ise o çözüme ilişkin sorunun benim için önemsiz olduğunu kanıtlar doğru değil ama şimdiye dek denenmiş biçimleriyle ola ki felsefenin işi bitiktir. - denenmemiş işleriyle durum ne peki? (Uygur, 2017, 30-31). Nermi Uygur’un düşünce ve anlam dünyasının genişlemesinde kuşkusuz bütün bir felsefe tarihinin çok önemli bir rolü vardır. Nermi Uygur felsefeden edinmiş olduğu özgür ve analitik düşünme yöntemini sosyal faktörlere ya da kültür atmosferine yordamıştır. Nermi Uygur, bir filozofun üstlenmiş olduğu misyon gereği aynı zamanda dolaylı da olsa bir hekimin, bir bilgin’in ya da bir yöneticinin kısaca farklı bir pozisyonda bulunan insanların görevlerini de üstlenebileceğini söyler. Nermi Uygur, her çağın her dönemin kafaya çivi gibi saplanan sözcükleri olduğunu ve bu sözcüklerin çoğunlukla Tanrı, akıl, uzay, devrim, çevre sağlığı, barış gibi kelimelerin etrafında düğümlendiğini, konuşmadan eylemeye tüm yaşama, ayrıntılara dek bunların dolayında dönüp biçimlendiğini ifade eder (Uygur, 2017a, 39). Ve filozofların bu sözcükler üzerinde kafa patlatarak düşünce hamleleri gerçekleştirdiklerini söyler. Nermi Uygur insanın öğrenme serüveninde mutlaka bir yanılabilme payının ya da hata yapma lüksünün olabileceğini söyler. O, “yanlıştan, yanılmadan bir şey öğrenmeyen akıl, akılsızdır.” der. Ayrıca, O’na göre bir düşüncenin yanlış olduğuna ona akıl yattıktan sonra da o düşünceye bel bağlayan akıl, tutkuya yenilmiş sapık akıldır. Aklı delicesine övmektense, deliliği akıllı akıllı göklere çıkarmak yeğdir (Uygur, 2017, 47). Aslında burada Nermi Uygur’un akıldan kastettiği şey aklın ürünü olan düşünme yetisi ve fonksiyonudur.

Nermi Uygur bilim ve düşünce arasındaki ilişkinin bir uygarlık meydana getirdiğini ve bunun da bir bilim uygarlığı diye adlandırılmasında herhangi bir sakınca olmadığını söyler. Ona göre bilimde açık düşünme, durmayı, katılaşmayı önleyen, bilimi durmadan yenileştirip iten güçtür. Bilim kafası, düşünmeye hiçbir zaman kapanmayan bu uğurda hiçbir emeğini esirgemeyen kafadır. Bilimdeki rastgele bir düzeye çakılıp kalmayan açık düşünceye özenle bakım gösteren bir uygarlıktır bilim uygarlığı (Uygur, 2017, 115). Nermi Uygur’a göre aydınlık düşünme kuşku yok ki bol sonuçlu pek işlek başlıbaşına bir erdemdir. Yalnızca felsefede değil günlük yaşama da bilimsel çalışmalarda sanat yaratmalarında teknik uygulamalarda yararlanılsa yeridir. Ama özellikle felsefe için gereklidir aydınlık düşünme (Uygur, 2016, 1157).

Uygarlık kültür her şeyden önce bakmak özenle işlemek bakım göstermektir, tıpkı tarım gibi toprak gibi **cultura'nın** özünü oluşturan anlam bu (Uygur, 2017, 141). İçinde yaşadığımız doğa ona göre anlam dünyamızı da şekillendirir. Ona göre, doğada gerçekleştirdiğimiz değişiklikler kültürümüzü geleceğimizi ve dolayısıyla düşüncemizi yoğuruyor ve ona bir şekil veriyor aslında. Nermi Uygur’a göre doğaya karşı sorumluluk, aslında, kendi kendimize karşı sorumluluktur dolayısıyla kendi olanaklarımıza yöneliyoruz. Aslında yaşama sevincimizi arttırmak kendimizi gerçekten mutlu kılmak istiyorsak doğayı sorumsuzca kullanmaktan kesinlikle vazgeçmeliyiz (Uygur, 2017, 140-141). Aslında insanın kültürel ilerlemeyi dengeli bir biçimde sağlamasının, ancak insanın içinde konumlandığı doğada ona saygılı bir biçimde yaşaması ile mümkün olabileceğini ifade eder. Nermi Uygur her insanın kendi olabilme hakkının, özgürlüklerin, sorumlulukların dengesini sağlamada önemli bir işlevinin olduğunu ifade etmiştir. Nermi Uygur’da kültür, düşünme ve aydınlanmadır. Nermi Uygur bu durumu şu özlü sözlerle ifade eder; Sözcüğün geniş anlamında ne denli “aydınlanmacı” ise, o denli “kültür” adı yaraşır ona. Dönüp dolaşıp herkesin “zenginliği” içinde yaşadığı kültürde insana özgü zenginliklerin ortak gömüsü. Ben bu içinde yaşadığım uygarlıkta kendimi yitirmedim buldum yaşarken ölmedim “ben bu uygarlıkta olabileceğimi oldum”, diyenlere ne mutlu! (Uygur, 2017, 111-1212).

İri laflar kaypak deyişler yuvarlatılmış kavramlar sınırsız söylemeler, temellendirilme gereği duyulmayan sözümona düşünceler, rastgele kestirip atmalar, çözümlemeye meydan okuyan us, denetimini yitirmiş bir takım öne sürmeler felsefede aydınlığın büyük değerini olumsuz yönden belirten eksikliklerdir. Aslında aydınlık düşünüş bu eksikliklerin giderilmesidir. (Uygur, 2016, 1157). Bu bölümde Nermi Uygur’un felsefesi çerçevesinde, onun, düşünme, anlama, anlamlandırma tarzını vermeye çalıştık. Bundan sonraki bölümde ise Nermi Uygur’un dil anlayışını ya da dile bakış açısını biraz daha uzun ve geniş bir şekilde, onun penceresinden, dilin, düşünce, varlık ve pratik yaşamla ilişkisi noktasından vermeye çalışacağız. Daha sonrasında ise dil ve düşünce ilişkisini ifade etmeye çalışacağız.

2. NERMİ UYGUR'UN DİL ANLAYIŞI

Nermi Uygur'un en çok yöneldiği kavram dil kavramıdır ve yazarlık serüveninin ikinci kitabı tümüyle bu konuya özgülenmiş olan ve ilk yayınlanış tarihi 1962 olan “DİLİN GÜCÜDÜR.” (Uygur, 2016, 22). Nermi Uygur'un okuma yazma anlama ve anlamlandırma şekli felsefe ve edebiyatın sentezi ile gerçekleşen serbest bir deneme modundadır. Kavramlarını sürekli olarak genişletmeye çalışma kavramların ağırlıklı olarak yer aldığı tartışma odaklarını farklı bakış açılarını hiç eksik gedik bırakmamaya özen göstererek farklı savlar biçiminde sunma Nermi Uygur'un felsefi söyleminin en belirgin özelliği olarak kendini gösteriyor bu yapı ve yaklaşım hemen bütün yapıtlarına yayılmış durumdadır (Uygur, 2016, 22-23). Dil anlamını ve söyleme bağlamını hiçbir zaman geri plana itmemiştir. Türkçe ile olan ilişkisini ve karşılaşmasını önemseyerek Türkçe'nin özgün bir felsefe ya da deneme dili olarak ifade edilmesinde büyük bir katkısı vardır. Dilin anlamı ya da tanımı Nermi Uygur'un da kafasını meşgul eden önemli sorunlardan biridir. Dile bir tanım bulmanın mümkün olup olamayacağı ile ilgili ise şöyle bir sorar: “Dil nedir şaşırtıcı sorulardan biri hani Augustinus'un şu zaman için söylediği ünlü söz var ya dil içinde doğru o. “zaman” yerine “dil” koyduk mu şöyle demiş oluyor Augustinus: 'Dil nedir peki?' kimse bana sormayınca, bilmiyorum. Birine açıklamaya kalkınca da bilmiyorum.' Onun için dilin ne olduğunu çepeçevre göz önüne sermeye yeltenmeyeceğim. Yalnız bir yaşantı mı beni (o hep bildiğimizi sandığımız) dil-varlığına götüren günü anlatmak sonra da ilgili bir iki düşünme doğrultumu azıcık deşip bırakmak istiyorum (Uygur, 2016, 257-258).

Nermi Uygur dili daha çok günlük yaşam pratikleri, düşünmeyi, kültür bağlamında ele alarak onu kullanışlı bir formata getirmeyi dener. Dil ile ilgili bu felsefik sorunun sonraları kendi düşüncesini yönetmede önemli bir işleve doğru geldiğini ifade eder Nermi Uygur. Kuşkusuz bu dil sorusunun onun gündeminin merkezine oturmasındaki sebeplerden biri Almanya'ya gidip orada felsefe okuması Goethe ve Husserl gibi düşünür ya da felsefecilerle hemhal olmasıdır. Dilin insani bir unsur olduğunu ifade ederek aynen şöyle der: “İnsan varsa orada dil de vardır, İnsan dili ile birlikte. Sağır-dilsizler ile işitir-dilsizler dil yitimine uğramış olanlar daha başka hasta kimseler bir yana herkes konuşur, düpedüz konuşur bol bol sustuğu olsa da isteyince konuşabilir. Dil gibi yaygın bir insan görünümü azdır yeryüzünde, isteyen uzaklara gitsin, gitmeyen de dolayındaki insanlara çevirsin yüzünü, gözünü açsın, kulağını ayırılıklar değişiklikler başka-türlü-oluşlarla karşılaşacaktır (Uygur, 2016, 260-261).

Dil ile birlikteliğin zorunlu ve kesin bir durum olduğunu, dilsiz yapamayacağımızı ve dilin bağlamı içerisinde konumlanmış olduğumuzu ifade eder. Dilin özgünlüğü ve başkılığı ile ilgili Nermi Uygur sözlerini şöyle sürdürür: “Hep 'dil dil' diyoruz ya bu bir soyutlama aslında. Herkesin dili aynı değil bunlar bir toplumun dili öbürününkinden ayrı. Mr Brown ile Signor Lombardi, Bay Ahmet ile Herr Schimitz başka başka dilleri konuşur her birinin konuştuğu ana dili...” (Uygur, 2016, 260-261). Burada böyle bir yaklaşımla Nermi Uygur, dilin özgünlüğünü, coğrafyaya aidiyetini ve toplumsallığını vurgulamak istemiştir aslında. Bu düşüncelerini temellendirmek için sık sık Türkler ile Almanlar'ın dilleri ve yaşamsal pratikleri arasındaki mukayeseleri dil bağlamında vurgulamaya çalışır. Bilimler çeşitli evren bölgelerinin yapılışını bozmadan dile getirmeye savaşır. Felsefenin dili ise doğrudan doğruya evren gerçeklerini değil de bunların dile getirildiği ortamları çoğunlukla bilimleri daha aydınlık olarak dile getirecek bir esnekliğe erişmiş olmalıdır. Felsefenin dili, bilimleri bütün bildikleri ile bilebilecek bir bilme dilidir (Uygur, 2016, 516-517).

Nermi Uygur'un çerçevesinden her dil; belli bir karşılaşmanın olup bittiği ortamdır. Ondan bu karşılaşma her dilde başkadır, her dil evreni kendince dile getirir, her dilin evreni dilce biçimleştiği öbürününkinden ayrıdır. Evren her dilde o dilce yansır. Her dil tek tek sözcüklerinin söyleniş, öbeklenme kuralları bakımından birçok andırmalara dolayısıyla çevrilme olanaklarına karşın yalnız o dile özgü biricik bir insan-evren karşılaşmasının sonucudur (Uygur, 2016, 316). Evreni yer yer açıkladığımız dil yapıtlarını evrendeki yönelmelerimizin sözlü kilit taşlarını, bilimlerin koskoca yapısını taşıyan temel kavramları anlamlı bir düzen içinde bunları birbirine birleştiren dil bağlayıcılarını anlatır; işte filozofun bütün bunları ayrıntılarıyla veren bir takım gözlemler yaptığı besbellidir (Uygur, 2016, 520).

Filozofun kaygısı dil olarak dil değil, dilin dile getirdiği şeylerdir. Gerçi bu şeyleri dilin içinden sorar, işleme bölgesi dil alanını aşmaz. Filozoflar filozof olarak sözleri bırakıp deneylere girmezler. Bu “bilgin”in işidir, ama gene de şeyleri görünüşleri sorarlar. Ancak bu sorma ‘nasıllı’ değil, ‘nedirli’ bir sormadır. “Nedir” ise dil ortamında sorulur (Uygur, 2016, 394-395). Nermi Uygur bu konuda dua ile ilgili bir soruyu örnek vererek cümlelerini şöyle sürdürür: “Dua nedir.” sorusunu şimdi de bir felsefe sorusu olarak ele alalım; soru artık semantik uğraşlarının ötesinde kımıldanır. Dua nedir sorusu felsefede dua sözünde dile gelen, “dua görünümünün anlamı nedir.” demektir. Bu **nedir**'i filozof dil alanında kalarak yanıtlamaya çalışacaktır. Ama artık asıl amacı “dua sözü” değil, bu sözün anlamı olan **şey-durumudur.**” (Uygur, 2016, 394-395).

Uygur'a göre felsefenin dili uzmanca bir yaklaşım sonucu ortaya çıkar. Doğru felsefe önermelerini öğrenmek ve bunları kullanabilmek oldukça önemlidir. Ona göre felsefenin dili çözümleyici bir betimleme dilidir, bu dili yoğuran konu olarak gerçekleri bulup kavramadaki uzmanca davranıştır. Felsefenin ilerlemesi bu dilin felsefeye özgü bilme görevini gittikçe daha eksiksiz yerine getirme becerikliliğinden başka bir şey değil (Uygur, 2016, 518- 519). Nermi Uygur bir felsefe dili oluşturmak için, başka dillerin zenginliğinden ve

yapısından yararlanmanın doğru olabileceğini ifade eder. Ona göre felsefe dili uğraşısı ve doğrultusu gereği var olabilen dillerin en tamıdır (Uygur, 2016, 522-523) Nermi Uygur, bir dilin bir seferde anlaşılmasının zor olduğunu, bazı disiplinlerin dillerini anlamının belli bir uzmanlık gerektirdiğini, her mesleğin kendine göre bir dil dizgesinin bulunduğunu ve bunun felsefeyi öğrenmek ve anlamak için de söz konusu olduğunu bilmemiz gerektiğini söyler. Ona göre; “Felsefe İşıldadı”nın aydınlattığını görmek için belli bir görme eğitiminden geçmek, felsefenin dilini bilmek gerekir (Uygur, 2016, 522-523). Aslında gerçekten de bir bakıma vazgeçilmez bir dosttur dil; bizim dile saygımız dostu beslenen saygı olmalıdır. Biz insanlar dilsiz yaşayamayız dil en büyük yardımcımız bizim. Dünyayı mı bilmek istiyoruz, dilsiz olmaz bu. İçinde yaşadığımız dünyayı bilmeden de var olamayız; çevremizdeki tanıdık nesnelere tutun, bize en yabancı görünen olaylara varıncaya dek, Bilgi diye belirlediğimiz her şeyi bu belirleyişimiz sonradan yanlış çıksa bile, hep dille başarırız (Uygur, 2016, 268). Bulanıklığın yanlış anlaşılmanın çoğunlukla dilden kaynaklanmadığını; bunun yerine dili kullananlardan kaynaklandığını söyler. “Dilin”, elinden geldiği kadar berrak olduğunu ancak farklı niyetlere soyunanların dili kendi bağlamından soyutlamaya çalıştığını söyler. Dilin göstergesel anlamda bir kısım sıkıntıları kapsadığını söylese de ortak uzlaşılardan ötürü dilin belli bir gücü olduğunu ve dilin, çoğu şeyleri anlamada ve anlamlandırmada elinden geldiği kadar yardımcı olduğunu ifade eder.

Bir yandan anadilin bağlayıcılığını dikkate alan Nermi Uygur, bir yandan da dil bağına bağlı olarak kaçınmaya gündeminde yer vererek bu iki ağırlık noktasını dengelemeye çalışır bu tutum dil bakımının başka bir göstergesidir aynı zamanda böyle bir dil özen'i hatta demokrasinin de yolunu açacaktır ona göre. Dil üzerinden, dille, dil aracılığıyla aslında insanı anlamaya kavramaya çabalayan ve dil varlığı olarak bir insanı ölçüt kılan Nermi Uygur'a insan felsefesinin hatta antropolojisinin ve böyle bir yaklaşımın ana dayanağını oluşturan hümanist metafiziğin bir temsilcisi olarak bakılabilir (Uygur, 2017, 24-25). Dilin, düşünce, kültür, folklor, gelenek, töre, an'ane gibi faktörlerin temel temsilcisi olduğunda hemfikirdir Nermi Uygur. Nitekim O; dilin bir ayna olduğunu orada herkesin kendi yüzünü gördüğünü ve kuşkusuz en büyük nedenlerinden birinin dil olduğunu, doğrunun da en güvenilir en sağlam taşıyıcısının gene o olduğunu iddia eder. Ve ayrıca dilin bir güneş gibi kötü de kötüye de kullanılsa hep ışımada olduğunu ne denli dil ustası olunursa olunsun önemli bir şey geçirmemiş birine yaşadığın önemli bir şeyi gerçek önemi ile anlatılmayacağını söyler (Uygur, 2017, 116-117).

Ona göre dil pratiktir deneyimdir yaşamdır oldukça münbit bir yaşam alanıdır. Dilin bu verimli alanı içerisinde her şey kültür, sanat, edebiyat ve belki de felsefe biraz daha olgunlaşmaya doğru gider. Nermi Uygur'un felsefesine bakıldığında anadil ekseninde bir düşünce örgülenişinin gerçekleştiği görülür. O, “başkalarına haksızlık etmenin kendimize haksızlık etmek olduğunu, herkesin kendi anadilinin içinde sevgisinin kendisi için kutsal olduğunu.” dile getirir (Uygur, 2017, 116-117). Böylelikle düşünce dünyasında birçok dilin etkili olduğunu biliyoruz. Latince, İngilizce, Almanca, İspanyolca bildiği dillerden birkaç tanesidir. Ve bu dillerden çıkarsamış olduğu ilginç bir çıkarımla şöyle bir teşbihte bulunmuş ve aynen şöyle bir başlık atmıştır:

2.1. BULAŞTIĞIM DİLLERİN İKLİMİ

- **Fransızca:** her şey sınıksız yerli yerinde olmalı.
- **Latince:** Bir çeşit söz geometrisi.
- **İngilizce:** Kılı kırk yarmada birebir.
- **Eski Yunanca:** Gevşek ciddi bir tatlılık.
- **İtalyanca:** Şakımalı bir sarıp sarmalama.
- **Almanca:** Özenli bir balta girmemiş orman akılcı romantik.
- **İspanyolca:** zengin derin gururlu çölümsü.
- **Ya Türkçe?** Türkçe tüm öbür dilleri işittiğim kulak, konuştuğum ağız, öbür dilleri gördüğüm göz (Uygur, 2017, 116-117).

Bu benzetmesinde Nermi Uygur, dillerin pratiği ile ilgili bir somut ya da soyut benzetmelerde bulunarak, Türkçe'nin diğer dillere göre biraz daha yüreğe değen tarafıyla ilgilenecek, onu, farklı bir şekilde ele almaya çalışmıştır. Ona göre, yabancı bir dil öğrenmek yalnız dil öğrenmek değildir, insan dille birlikte başta kendisi olmak üzere hemen hemen her şeyi yeniden yaşayıp öğrenmek zorundadır (Uygur, 2016, 116-117). Burada dili zorlamak kavramı ön plana çıkan önemli kavramlardan biridir bunu Nermi Uygur, kendi yorumuyla sık sık dile getirmeye çalışmıştır. Dili aşmaya çalışmanın İnsanın kendisini aşmasıyla paralel bir durum olduğunu ifade etmiştir. Dilin içeriğinden dolayı çoğunlukla birinde gerçekleşen herhangi bir durumun diğerinde de bir takım değişimler meydana getirdiğini anlatmak istemiştir aslında. Buna göre, Nermi Uygur penceresinden, “Dili zorlamayan, dili alışılga gelen yaşamın dışına çıkaramaz. Yaşama ve dil öylesine iç içedir ki birindeki gerçek bir değişiklik öbürünü de zorunlulukla birlikte sürükler. Dil yaşamının eklentisi değil, yaşamın vazgeçilmez bir ögesidir; yaşama tahta ise, dil tahta; yaşamak dalga ise, dil su, yaşamak ağaçsa, dil yaprak, yaşama kuşsa, dil kanattır.” (Uygur, 2016, 118-119).

Nermi Uygur'un dili zorlamadaki kastı, aslında, sadece kelime sözcük ya da cümleler öğrenme girişiminde bulunmak değildir. Sınırları başka türlü zorlamak, ona göre, kendi nesnel ve anlam dünyasının kendi evreninin içselleştirilmiş, kanıksanmış kalıplarının dışına çıkabilmeye cesaret göstermektir. Böylesine bir cesaret yeni bir zihinsel düşünsel ya da sezgisel bir devrimin gerçekleştirilmesine önyak olabilir. Ona göre, "dil, evren gibi kutsal bir güvenlik somut ve soyut uzak ve yakın bildik ve yabancı, ceza ve ödül, usta ve sakar, alaycı ve ciddi, özenli ve umursamaz gizli ve açıktır." Anadilin, insanın zihniyetinin anlam gücünün tarihsel güncel veya pratik dünyasının oluşumundaki payı kuşkusuz pek önemlidir. Bununla ilgili şu sözlerini veciz bir şekilde serdedir: "Herkesin anadili kendi için: ana gibi sıcak, baba gibi yetkin, çocuk gibi dokunulmamış, dede gibi görmüş geçirmiş tatlı, komutan gibi buyurucu. Gök gibi güce toprak gibi verici, ipek gibi yumuşacık, demir gibi sert, kır gibi renkli, orman gibi karanlık, inanç gibi vazgeçilmez, akıl gibi aydınlık, sezgi gibi derin, devrim gibi yeni, gelenek gibi köklü, deprem gibi sallantılı, ova gibi düz, ev gibi sığınak, sokak gibi kalabalık, soluk gibi değerli, hava gibi belirsiz, kuşkanadı gibi hafif, zincir gibi ağır..." (Uygur, 2017, 119-120).

Nermi Uygur'un yapmış olduğu benzetmelerde bile genelde dile ve özde dile ne kadar değer vermiş olduğu ortaya çıkıyor. Nermi Uygur'a göre, düpedüz bir doğa ürünü değil dil. Ne doğar doğmaz dilimiz var, ne de bizim eylemli bir katkımız olmaksızın dil var. Öğrenmesiz, alışmasız, yenilemesiz edinmem dil. Bedenimin belli parçalarının sözgelimi ağzımın, ağzımdaki dilimin bir yapıp etmesi değil dil. İnsan olarak bütünümlle konuşurum. Konuşma benim bütünümlü, ne anlama gelirse gelsin bedenimi, benim çevremi koşul tutar. Dilden önce gelen, dil dışında olan bir insan, bir uyduruk, bir yapıntı. Böylesi bir uyduruğuna bizlerle gerçek insanlarla hiçbir alıp vereceği yok (Uygur, 2017, 238-239). Böylece Nermi Uygur, mevcudiyeti dil ile ilişkilendirerek açıklayarak ortaya koyar. Dilsiz bir düşüncenin, bir uygarlığın ya da bir kültürün mümkün olamayacağını dile getirir.

Dilin insan yaşamına en zorunu katkısı, düşünmede kendini açığa vurur. Gerçekten de zaman zaman ya sessizce birdenbire iç tasarımda ya da dış davranışta doğruyu bulurverir. Bu bulduğumuzu da sonradan "demek ki iyi düşünmüşüm" diye dille saptarız. Yakından bakınca da bu yerli yerinde iş çok çok bir düşünmenin başlangıcı diye yorumlanır; dilsiz düşünme en mutlu durumda bol bol onarım gerektiren düşünme denen şeye uzaktan şöyle bir değinen bir başlangıç durumundadır. Çünkü düşünme denince genellikle, gerekçe öne sürme, öncülden sonucu yürüme, tek tek tasarımları belli bir düzen içinde birbiriyle birleştirme, çıkarımlama, kanıtlama, karşılaştırma, belgeleme, tanıtlama ve benzeri şeyler anlaşılır. İşte bütün bunlar dil olmadan gerçekleştirilemeyen edimlerdir (Uygur, 2017, 239-240). Nermi Uygur düşünme ve eylemeyi çoğunlukla, bir biri sayesinde var olan iki önemli dayanak olarak görür. Bir düşünce ile dilden inşa edilmiş bir argümanı çökertmek yine dil vasıtasıyla söz konusudur. Dilin başka bir önemi, işlevi bilmede kendini gösterir. Kuram öncesi yönelimimizi varoluşumuzun vazgeçilmez bir parçası olan bilmeye borçluyuz. Hepimize özgür düşünme ve eylem dünyamızın genişlik ve sınırı üzerindeki bilmemiz, dönüp dolaşıp bu varoluşçu bilmede kök salar. Dünyaya, doğaya değer taşıyan nesnelere ve insanlara ilişkin bilinç ufkumuz hep bu bilmede temellenir (Uygur, 2016, 240-241).

Yaşamamızın ya da yaşam felsefemizin dil ile olan bağı oldukça karmaşık bir süreci de ortaya koymuştur. Nermi Uygur'a göre dillere ilişkin düşünceler öze son derece karmaşık kültür olaylarını açığa vurur. Diller, yalnızca ufuk genişletmek ile kalmazlar, bir kültürün başka bir kültür ile konuşup anlaşmasına olanak hazırlayan pencerelerdir de (Uygur, 2016, 292). Dilsiz insan tasarlamak olanaksız, dilse en büyük işlevini anlatmada bulan vazgeçilmez bir oluşum. Nitekim şöyle bir durup dolayımıza bakalım gördüğümüz şu: konuşan insanlar, konuşan insanlar -yani anlatan, anlatan insanlar birbiriyle neredeyse eşdeğer ayrılıkta konuşma ile anlatma. Bu genel gerçek büyük oranda kitaplar için de geçerli kitapların pek çoğu anlatı kitapları hem yazmaya hem okumaya yansımakta bu durum (Uygur, 2017, 1448-1449). Nermi Uygur, dilin anlatım vasıtasıyla kendisini çoğaltıp, ifade olanaklarını genişlettiğini belirterek aslında dil ve anlatımın zorunlu birlikteliğine bir kez daha vurgu yapmış olur. Dili kitaplara benzeterek dil ile kitabın mesaj, konuşma, anlatım özellikleri arasında bir benzerlik kurmaya çalışır. Nermi Uygur; "hiçbir dil öbürü için doğal bir engel, dolayısıyla daha doğal bir düşman değildir; tersine bel bağlamanın çarpık yakışıksız ön yargılı bir tutum olduğuna bunun da kişiyi yaşamda kültür darlığına götürdüğüne, hele anadilini gerçekten içten seven biri ise, onu anadilin pek çok güzelliklerinden yoksun bırakmaya götürdüğüne inanan biriyim." (Uygur, 2017, 1700-1701), diyerek, diller arasında iyi bir alışveriş dengesini kurmanın ve kişinin kendi anadilini sahiplenmesinin önemine ve anlamına ciddi anlamda vurgu yapmıştır.

Dili tek yanlı bir bakışla ele alıp diğer dillere karşı bunu bir üstünlük malzemesi yapmanın etik olmadığına inanır. Nermi Uygur, dile evrensel bir perspektiften bakar. Kültürler arasındaki iletişimin, alışverişin doğal olduğunu, bunların birbirlerinden beslenmeleri gerektiğini ve bunun bir kültür transferine yardımcı olacağını iddia eder. Dil karşıtlıklar içinde boğulup kalmaz, çoklukların evrenidir dil. Dil tek bir ikilik kalıbıyla yetinemez. Renk renk olanaklar taşır üretir bağrında, neden mi böyle: insan için geçerli olan pek çok özellik dil için de geçerlidir de ondan. Şöyle ki dil insan gibidir; dil insanın dilidir, insansız varolmayan dil dilsiz var olmayan insan hep gelişir değişir altını ne denli çizsek yeridir (Uygur, 2017, 1702-1703). Nermi Uygur a göre dil düşünceye düşünce de dile uyumlar özünü; ne dile yapışık alışkanlık düşünceyi güder, ne de düşünceye yapışık çıkarım dili güder. Daha doğrusu gütmemesi gerekir (Uygur, 2017, 2464-2465). Nermi

Uygur'un dil ile ilgili düşünceleri edebiyat ya da dil felsefesi ile ilgili yazdığı kitaplarının tamamında sergilenmiştir. Dili felsefenin, edebiyatın önemli bir aracı olması bakımından ele alarak onu irdeleme imkanı bulmuştur.

3. NERMİ UYGURDA VARLIK-DİL-DÜŞÜNCE VE KÜLTÜR İLİŞKİSİ

Nermi Uygur'un felsefesinde dil, sanatın, edebiyatın, denemenin adeta harcıdır, hamurudur. Felsefi söylemini temelde dil, dilin düşünmeye ve dünyaya uzandığında salt insana özgü olanda kurmaya, yapılandırmaya çalışan, çabalayan dilin gücünü adeta kutsayan Nermi Uygur söz edebiyattan açıldığında bu kez edebiyatı, yazınsal olanı kendisi yapanı, yine insan ekseninde çözümlemeye yönelir. Dilde kendini var eden salt dilsel olan yazınsal metin her türlü yapılanışıyla ve insan varlığı ile olan ilişkisinde el alınır (Uygur, 2016, 30). Nermi Uygur'a göre, göre di, anlamının merkezidir; anlamla ilgili bütün argümanlar ya da araçlar dilin yardımı ile ortaya çıkar. "Anlamın yeri dildir anlamla ilgili bütün görünüşler dili koşul tutar." diyen Nermi Uygur, sözlerini şöyle sürdürür: "Sözlerim tuhaf kaçmayacaksa "anlamdan" anlamlı olarak söz edebilmek için dil ortamında kullanmak gerekir, diyeceğim. Anlama ilişkin uğraşların yüzyılımızda eriştiği varlıklara borçluyuz bu gerekliliği. "Anlamın", bir sözcük olduğunu, aslında bu sözcüğün çeşitli anlamlara çekilebileceğini, genellikle dil yapılarına uygulanan yöntemle başvurmadıkça bu anlamların incelenemeyeceğini gel gelelim bu incelemelerin anlam sözcüğünde her birinin kendine özgü anlamları olan öbür sözcüklerden çok daha büyük güçlüklerle karşılaştığını öğrendik bu arada." (Uygur, 2016, 303).

Nermi Uygur; bu sözleri ile dil ile düşünce ya da dil ile anlam arasında gerçekleşen bağlantıyı ele alır; ancak bu bağlantıda anlamın anlamı ile ilgili birtakım sorunların ortaya çıkabileceğini, fakat bu sorunların dil üzerindeki ortalama bir mutabakatı gözelemediğini ifade etmektedir. Anlamla ilgili birtakım sorunlardan ötürü anlam sözcüğüne arkamızı dönmememiz gerektiğini ifade eder Nermi Uygur. Anlamsız dill yapıtı salt söylediği bakımından yanlış olduğu için anlamsız diye damgalanamaz yanlışlık gerçeklikle uyuşmamaksa, "hava demirden ağırdır." önermesi yanlış olmasına yanlış ama anlamsız değil doğruluğu gerçeklikle uyuşma diye tanımlarsak doğru bir önerme anlamlı olmak zorundadır. Bununla birlikte anlamlı olma doğru olmaya yetmez (Uygur, 2016, 306).

Yani gerçeklikle anlam, doğruyla anlam, önermenin dış dünyadaki nesnesi ile uyuşması birbirinden farklı durumlardır. Bütün bunlar gösteriyor ki dil ile düşünce arasındaki ilişki esnek ya da elastik bir zemin üzerine kurulmuştur. Düşünce her zaman dili doğrulamayabilir dil de her zaman düşünceyi doğrulamayabilir; düşünce araçsal olarak dil vasıtasıyla aktarılır, fakat böylesine soyut bir durumun dil gibi bir araçla aktarılamayacağını kelimelerin düşünceleri ifade etmekte yetersiz kaldığı zamanlardan anlıyoruz. Nermi Uygur; bu açıdan bakıldığında anlam kavramının hiçbir zaman günümüzdeki kadar genişlemediğini bundan ötürü de önceki yüzyıllarla karşılaştırıldığında anlamsızlığın kolgezdiğini, bizim yüzyılımızda güzel yazındaki verimlere şöyle bir göz attığımızda, her alanda koca bir ordunun görüldüğünü söyler. Ona göre bunu birkaç ünlü adla dile getirebiliriz ama. "İşte Mallarme, Joyce, Kafka, Camus, Eliot, Pound, Becket, Ionesco, Adamov... Hepsi de var gücüyle anlamın sınırlarını zorladı, çoğu "saçmalarında" bir anlam barınıyor. Bilginlerin filozofların yanbaşı "Anlam Çağının" öncüleri onlar." (Uygur, 2016, 309).

Dilin insan yaşamına en zorunlu katkısı düşünmede kendini açığa vurur. Gerçekten de zaman zaman ya sessizce birdenbire iç tasarında, ya da dış davranışta doğruyu buluverir. Bu bulduğumuzu da sonradan demek ki "iyi düşünmüşüm" diye dille saptarız. Yakından bakınca da bu yerli yerinde; iş çok çok bir düşünmenin başlangıcı diye yorumlanır, çünkü düşünme denince, genellikle gerekçe öne sürme, öncülde sonuca doğru yürüme, tek tek tasarımları belli bir düzen içinde birbirleriyle birleştirme, çıkarımlama, kanıtlama, karşılaştırma, belgeleme, tanıtlama ve benzeri şeyler anlaşılır. İşte bütün bunlar, dil olmadan gerçekleştirilemeyen edimlerdir (Uygur, 2017, 240-241). Böylece dile, düşünme eyleminin anlamın ve kültürün en önemli aracı nazarıyla bakılabilir. Sözcükler gibi eylemin de dil ile ifade edildiğini bütün kuramın ve eylemin dilden teşekkül ederek kuram ve eylem bağlantısını oluşturduğu söylenebilir. İnsan düşünmesi hiçbir zaman dil dışında gerçekleşme olanağı bulamaz; düşünme dilde, dil aracılığıyla olup biter. Düşünme tam düşünme ile bağlı bir erdemdir (Uygur, 2017, 273). Uygur'a göre dil asıl işlevini bildirmede konuşmada ya da anlatmada gösterir. Dil düşünceye, düşünce de dile uyumlar özünü. Ne dile yapışık alışkanlık düşünceyi güder ne düşünceye yapışık çıkarım dili güder (Uygur, 2017, 2465). Yani ona göre dile gelen ile dile geliş tutumu birbirini tamamlar. "Dil neredeyse her şeyim: neyim var neyim yoksa dilli, dilde, dilden. Neredeyse her şeyim dil." (Uygur, 2017, 2720). Nermi Uygur bu dörtlüğü ile dil temelli yaşamını oldukça özlü bir tarzda ifade etmiştir. Daha önceden de vurgulanan bu cümle Nermi Uygur'un dil ile ilgili düşüncelerini doğru ve özlü bir şekilde ifade etmede oldukça önemlidir. Ona göre, dil insan gibidir, dil insanın dilidir. İnsansız varolmayan dil, dilsiz var olmayan insan hep gelişir değişir. Altını ne denli çizsek yeridir, hep birlikte, bir gelişip değişmedir bu (Uygur, 2017, 1702).

Dil sürekli bir gelişim içerisindedir. Ve biliyoruz ki hiçbir dil kendi başına var olmadı. O, özünde sihirli bir karışım. "Anadili hem arıtmak hem de zenginleştirmek en iyi kafaların işidir" derken Nermi Uygur, çoğu kez her şeyi dilin kendisinin düşündüğünün de altını çizer. "Tarihte istediğimiz kadar gerilere gidelim, insanları hep dil toplulukları içinde buluruz. Yeri, zamanı ne olursa olsun her insan insan-oluşunu dilinde gerçekleştirir."

İnsanı insan yapan şey işte... Ve insan, insan olarak kaldıkça dilinden ayrı düşünülemez (Uygur, 2017). Tüm tek tek dalları ile felsefeye gelince, felsefe dil içinde, kültürün yüksek bir görünümüdür felsefe dile hem büyük ölçüde konusu hem de kendisini dışlaştırma ortamı diye başvurur. Nitekim felsefeyi filozofa, filozofu felsefeye yaraşır bir tutumla yücelttiği o güzelim 'Eloge de la philosophie' sini (Felsefenin Övgüsü)'nü bitirirken şöyle der Merleau-Ponty: Filozof, uyanan ve konuşan insandır." (Uygur, 2017, 246-247). Nermi Uygur'un felsefesinde edebiyata ve denemeye açılmış özel ve verimli bir alan vardır. Edebiyat ve denemeyi dil için oldukça verimli bir alan gibi gören Nermi Uygur, düşüncelerini kendini kasmadan serbest deneme tarzında ifade etmeye çalışmıştır. Denemenin Nermi Uygur'un dünyasında özgün ve apayrı bir anlamı vardır. Denemeyi bir hayat malzemesi bir dil ve kültür ürünü olarak görmüştür.

Nermi Uygur için deneme kendini ifade etme arenasıdır. Uygur, deneme yazarken edebiyat ve felsefe tarihinden ve sosyal bilimlerin alanında hakim olduğu bilgi ve tecrübelerden alabildiğine yararlanmıştır. Dil ve düşüncenin bulunduğu ana kavşak belki de Nermi Uygur'un felsefesinde 'denemedir.' Deneme Onun için düşüncenin dilde somutlaşmasıdır. Nermi Uygur insanı düşündüren şu ifadelerle deneme ile olan ilgisini açığa çıkarır: "İşim gücüm sözcüklerle, dilsiz deneme olmaz ki; deneme ezgi ise bu ezgi'nin söylendiği kaval dildir. Başka türlü şöyle belirtebilirim dilimle yazıyorum denemeleri, dilimin içinde yazıyla gide gele binbir yöne kımıldanmasam nasıl ortaya çıkar deneme. Dilim dilim diyorum, ama yalnızca benim dilim değil ki dilim, hepimizin dili dilim özel malım değil ki, dil dilimizin ortaklaşa kucağı ve hepimizin yeri. Ne kölesiyim ne efendisiyim dilin, sıkı sıkıya bağlıyız birbirimize, ben olmazsam bu takdirde, işlerimin bir bölümü olmasa kökümüz kurusa dilimiz de ölü dildir artık. Dilimiz olmayınca da biz, biz değiliz artık, yaşamamın kaldıracağı dil, dil olmadı mı sürünürüm." (Uygur, 2017, 2464-256).

Nermi Uygur her seferinde dilin evrenselliğine vurgu yapar ve bu durumla alakalı şu ifadeleri kullanır: "Dil, herkesin senin gibi benim de hakkım var dilde, benim gibi senin de hakkın var dilde, ben de yazdım gitti öyleyse; olmaz öyle şey olur da olmaz ama. Yazarlık bir özgül uğraştır, her yazar yazar olarak kendine özgü bir dil arayışı içindedir. Bu bağlamda işlerin bir çırpıda olup bittiği sanısına kapılmak gerçekliği çarpıtan yönlerde doğru seğirtmek olur. Yazarın özgül arayışı yaşam boyunca süren bir uğraştır." (Uygur, 2017, 2863). Hatta dili ile yazma serüveni arasında bir bağlantı kurarak şöyle der: "Kalkıştan varışa adilce dolaşmaktır yazarlık, gittiği her yere diliyle gitmiştir yazar, parası varsa savurabilir, sağlığının içine edebilir, kendi bileceği şey gelgelelim değil mi ki yazar, gerçek yazarsa kuşkusuz dili hor kullanamaz. Yazar yazar olmaktan çıkar o zaman. Diliyle var yazar dilin konuğudur o, yazısıyla dil de hep yeniden doğar yazar." (Uygur, 2017, 2466).

Bu yazarlık ve okurluk işinin dil ile alakalı kısmıyla ilgili ise, sözlerini şöyle sürdürüyor: "Dil yalnızca yazar yapısı değildir, o dili konuşan herkesin özmalıdır. Ağzından çıkan kağıda dökülen tek bir sözcük bile şöyle der gibidir: Okurum sana sesleniyorum, zaten sen olmasaydın dil diye bir şey olmayacaktı. Bizleri birleştiren dilde şimdi söz bana düşüyse unuttur muym hiç bu sözde senin de sesin var." (Uygur, 2017, 2859). Aslında bu sözleriyle Nermi Uygur dilin ortak paydasını önemine vurgu yapıyor. Nermi Uygur aslında burada dilin okur ve yazarın ortak kullanım aracı olduğunu ifade ediyor. Bu nedenle dil ile düşünce birlikteliği kaçınılmaz ve zorunlu bir durumdur. Nermi Uygur bununla alakalı olarak şu çarpıcı tespiti yapar: "Aslında dil ve düşünme birbirinden ayrılmaz bir bütün meydana getirirler, birbirinin içine girerler düşünmek dilde kurar kendini, dil düşünmenin kımıldanış yönünü biçimler eksik yetersiz boşlukları olan bir dil, eli ayağı düzgün bir düşünme ortaya koymaya elverişli değildir. 'logos' İnsanı en içözü ile belirtmek üzere bu en ilk başvurulan niteleme yalnızca düşünme anlamına gelmez, hem düşünme hem dil ve düşünme-ile-dildir." (Uygur, 2017, 240-241).

Dil ile düşünce birlikteliğinin bir benzeri dil ile kültür arasındaki ilişkide de ortaya çıkar. Düşünce kendi taşıyıcılık fonksiyonunu kültür vasıtasıyla gerçekleştirir. Aslında kültür Nermi Uygur'un da zaman zaman vurguladığı üzere, sancılı bir süreçten geçer. Maddi ve manevi krizler, sendelemeler, dirençler, geleneksel krizler hep kültürün atmosferi içinde mümkün olur. "(...) Böylece kültürün doğuşunu anlam ve önemini bunalımdan devşirdiğini öne sürmek hiç de abartılı bir sav değildir. Tam tersine bir bakıma kültürü kültür yapan bunalımdır demek, insan varlığına pek çok gereksinim duyulan bir ışık tutmaktır." (Uygur, 2017, 642). Bu meyanda bunları aşmak da yine kültürün yardımı ve taşıyıcılık fonksiyonu ile mümkündür. Nermi Uygur'a göre, "kültür": insanın ortaya koyduğu içinde insanın var olduğu tüm gerçeklik demektir. Öyleyse kültür deyimini ile insan dünyasını taşıyan yani insan varlığını gördüğümüz herşey anlaşılabilir. Kültür doğanın insanlaştırma biçimi, bu insanlaştırmaya özgü süreç ve verimdir. Kültür insanın kendini kendi evinde duymasını sağlayacak bir dünya ortaya koymasıdır. Buna göre kültür böylesi bir dünyanın "anlam varlığına" ilişkin tüm düşünebilirlikleri içerir. İnsan varoluşunun nasıl ve ne olduğudur kültür (Uygur, 2017, 242-243). Kuşkusuz İnsan kendi varlık bilincini görmede ya da inşa etmede dil ve dilin imkânlarına olanaklarına muhtaçtır.

Tarihsel, toplumsal ve kültürel bir olgu olarak dil, insanın kendini ve dünyayı anlamasını sağlayan ve hemcinsleriyle iletişimi ve anlaşmayı olanaklı kılan temel insani yetidir. Felsefe tarihinde dilin doğası, gelişimi ve sınırlarına ilişkin yapılan araştırma ve

değerlendirmelerde karşımıza iki temel bakış açısı çıkmaktadır. Bu bakış açısından ilki, dil-düşünce ve dünya ilişkisini özcü ya da doğalcı temelde ele alan yaklaşımdır; diğeri ise, bu ilişkiyi uzlaşım sal çerçevede değerlendiren görüştür.

Bu anlamda, özcü ya da doğalcı yaklaşım, dili, yaratıcı ve biçimlendirici bir etkinlik olarak görmüştür. Diğeri taraftan, uzlaşım salcı görüş ise, dili, var olanı ve dünyayı anlama ve bilmede kullandığımız aklın bir işlevi, ürünü ve aleti biçiminde değerlendirmiştir. Ancak kişiliğin, bireyselliğin ve kimliğin oluşumunu sağlayan dil, aklın bir ürünü ya da işlevi olarak salt alet ya da araçlıkta tüketilemeyecek bir özelliğe sahiptir (Uygur, 2014, 5).

İnsanın ortaya koyduğu bütün entiteler, icatlar, keşifler ancak dil ve kültürün bilgiye ya da bilime sunmuş olduğu katkılar vesilesiyle ortaya çıkar. Yine Nermi Uygur bununla ilgili olarak şöyle bir tespitle düşüncesini sürdürür: “İnsanın nasıl düşündüğü, duyduğu, yaptığı, istediği insanın kendisine nasıl baktığı, özünü nasıl gördüğü, değerlerini, ülkülerini, isteklerini nasıl düzenlediği, bütün bunlar hep kültürün öğeleridir. İnsanın ne tür bir yaşama biçimi ne tür bir varolma programı ne tür bir eylem kalıbı benimsediği kültürdür hep. Teknik ekonomi hukuk estetik bilim devlet yöntem insanın meydana getirdiği herşey kültüre girer (Uygur, 2017, 242-243). Yani genel olarak Nermi Uygur'un vurgulamak istediği şey, kültürün maddi ve manevi bütün unsurları veya her şeyi içerdiği. Böylelikle daha önceden filozofların yapmış olduğu bir kısım teşbihlerden de esinlenerek dile düşüncenin anlamı kültürün ve genel olarak ‘varlığın evi’ nazarından bakılabilir. Çünkü kültürün sınırı genellikle dile bağlıdır. Dilce belirlenir alabildiğine geniş etki ve etkinliğinden ötürü dilin tek bir kültürün çeşitli dalları arasında da bir birlik sağlamaya katkısı büyüktür. Nitekim çoğumuz kültürün ayrı ayrı türlerden; öğelerini içten bir bütünde toplarken gösterge olarak o kültüre damgasını basan dili kullanırız (Uygur, 2017, 247). Kültürel yayılmadaki işlevin iyice oturması şüphesiz ki dil ile gerçekleştirir; dilin bu fonksiyonu ‘kültürel bir varlık bilinci olması’ noktasında oldukça önemlidir. Nermi Uygur, algılama, duyma, eyleme, düşünme ve benzeri gibi hepsi gününbirlik önemli mi önemli bazı tek tek başarılar hesaba katıldığında, apaçık bir görünümün ortaya çıktığını ve bunu sağlayan şeyin ya da unsurun ise dil ile kültür arasındaki zorunlu derin bağlar olduğunu söyler. Ona göre dil ile kültür arasındaki ilişki içten bir varlık bağlamıdır. Dil ile kültür özce bağlıdır birbirine; biri öbürünü zorunlu varsayar, ikisi karşılıklı bir döngü içinde birbirine kenetlenirler (Uygur, 2017, 247). Zorunlu olarak kenetlenmiş bu iki unsur birbirinin işaretlerini, damgalarını üzerinde taşırlar. Ayrıca karşılıklı olarak dil ve kültür birbirini geliştirmeye ya da beslemeye devam eder. Varlık sorgulaması, dil ve kültür hep birbirini tamamlayan olgulardır.

Nermi Uygur, dilin güçlü ve yaygın etkisinin kültürün her yöresinde her kıyı bucağında kendisini duyurduğunu, ayrıca kültürün belirgin damgasını taşımayan hiçbir dilsel kuruluşa ya da hiçbir sözcüğe rastlanmadığını ifade eder (Uygur, 2017, 247). Yani kültürel zenginleşme ya da yenilenmeler dil bakımından gelişme ve ilerlemelere de sebep olur. Bu anlamda dilin tam da dilin ne denli önemli ve büyük bir kültürel unsur ya da varlık olduğu söylenebilir. Kültürce karşılaşmalarda herkesten gereğini isteyen, gereken yerine getirilmeyince de sıkıntılı tepkiler getiren büyük bir gerçeklik şu: insanlar ülkeler olanca varlıklarıyla kendilerini bir kültür çevresine bırakıp o kültürde uzun zamanlar yaşamadıkça kültürün yazgısını kendi yazgılarıyla bir tutmadıkça kendilerine özgü dipdiri kimlikleriyle uzunca süreler o kültürde var olmadıkça, o kültürle özen bir birliktelik yaşamadıkça, “ben de bu kültürdenim!” “biz de bu kültürdeniz!” diyemezler, deseler de boşuna (Uygur, 2017,, 1049).

4. NERMİ UYGUR'DA VARLIK ANLAYIŞI

Nermi Uygur'un felsefesi esasında varlık dil düşünce üçgeni ile örülmüş edebiyat ve denemenin akıcı serüveni ile pekiştirilmiş bir felsefedir. Nermi Uygur, felsefenin bir düşünme, bir bilme bir yaşama yolu olarak varoluşuna güçlü bir biçimde tanıklık ediyor gerçekten de felsefe hiçbir düşünme bilme bağlamında olmadığı kadar yaşama, yaşama dünyasına kılavuzluk ediyor. Felsefe tam da bu noktada var olanı karşılamanın kendiyile, başka ile, dünya ile bilgi ya da bilgi olmayanlar karşılaşmanın ve bunu karşılamanın ışıldağı olup çıkıyor (Uygur, 2016, 20-21). Felsefe düşünme ve fenomenoloji ilişkisi Nermi Uygur'un felsefesinin adeta belkemiğidir. Daha önceden bahsedildiği üzere Edmund Husserl'in fenomenoloji ya da “yaşama dünyası” kavramını kendi perspektifinden anlamlandırmıştır. Nermi Uygur'un epistemik ya da ontik anlamda felsefeden anladığı şey insanın kendi zihniyet, duyuş, düşünüş, anlamlandırma gücü ya da varlığını inşa etmesi aksiyonu ya da sürecidir. Fenomenolojinin yolu aynı zamanda tüm yönelimlerin kendine yönelmeyi zorunlu kılıyor her şeyi onun süzgecinden geçiriverince yaşamın bütünlüğü de ortaya çıkıyor. Nermi Uygur söyleminde işte bu ileri sürüşün en somut örneğini görüyoruz. Yaşanan her tekil durum birdenbire bir ortak çerçeve kazanıyor somutla (tekil durum, olay, varolan nesne, birey) soyut (tümel kavram, tasarım, imge) buluyor. İç ve dış biçim ve içerik fenomenolojinin felsefe kabında bir araya geliyor. Fenomenolojinin yolu düşüncenin kendine yönelimine tanıklık ediyor; yönelen düşünen yaşayan bilen yazan, bu yolla kendine belli bir uzaklıktan bakabilme başarısı elde ediyor (Uygur, 2016, 20-21). Dil çoğunlukla kendi gücü ve perspektifiyle varlık ya da varlıkla ilgili bütün anlayışları dile getirir. Nermi Uygur'un felsefesinde dil bir bakış, görmede bir tutum ve belli bir algılama

biçimidir. Bu her dilin kendi açısından var olanı başka türlü dile getirmesinde belli olur. Nedeni ne olursa olsun Yatsıyamayacağımız inkâr edilemez bir gerçektir bu (Uygun, 2016, 132-133).

Nermi Uygun'a göre her dil, dil olması yönüyle evreni, evrendeki canlıları, evren ile ilgili bütün anlayışları bir düzenleme içerisine yerleştirmeye çalışır. Nermi Uygun bu anlamda sözlerini şöyle sürdürür: Hiçbir dilden ayrılamayan bir özellik de her dilin dil olması bakımından evreni varlığı yapılışında dilce düzenlenmesidir. Var olan şeyleri belli bir anlamda var olduğunu söylediği şeyleri dil bölümler, ayırır, sınıflar, iç kuruluşlarında birbirlerine olan bağlılıktan değişik pek değişik açılardan dile getirir. Dilin evreni nasıl gördüğünü öğrenmek isteyen dikkatini bu düzenleme işine çevrilmelidir; bu düzenlemelerde çok kez günlük yaşamları dünyada yönelmeleri ve bilim öncesinde insanın dünyasını nasıl yaşadığını açığa vurur (Uygun, 2016, 333-334). Nermi Uygun düşünme ve eylem birlikteliğini her zaman için önemsemiştir. Bu anlamda da şöyle der: Değil mi ki düşünme ile yapma parçalanmaz bir bütündür. Her insan belli bir ölçüde de olsa hem bir düşünürdür hem de yapmalar gerçekleştiricisidir; yıkmayı da kapsayan bir yapıcıdır. Öyleyse değişik yoğunluklarda hem kuramcı hem eylemcidir insan (Uygun, 2016, 1257). Bunun yanında Nermi Uygun var ettikleri, vaat ettikleri öne sürdüğü düzeni ile, bir başka dilin bu anlamdaki düzeni arasında oldukça önemli farkların olduğunu söyler. Bu da demek oluyor ki insanın yeryüzündeki yaşam süreci boyunca evreni doğayı canlıları anlama ve anlamlandırma biçimi dil vasıtasıyla iletilir ve bu ifade etme biçimi kültürden kültüre coğrafyadan coğrafyaya farklılık arz etmektedir.

Coğrafyası ya da mekânı farklı olan toplulukların yaşam biçimleri farklı olur, yaşam biçimleri farklı olan toplulukların düşünceleri, düşünceleri farklı olan toplulukların ise dilleri arasında kuşkusuz ciddi farklar vardır. Nermi Uygun'un bu anlamda dil için ilginç bir benzetmesi vardır dile "varlık bilimi" yakıştırması yapmıştır. Nermi Uygun dilin gücü adlı yapıtında, bununla ilgili şöyle bir yaklaşımda bulunur: "Her konuşulan dilin bilim öncesinde bölge bölge varlığı bildiği bu bilme işini de kendince başardığı pek kolay örtülemeyen bir doğru bence. Tek tek bilimler uzmanca çalışmalarıyla sonradan ne denli değiştirirse değiştirsinler, dilin bu bilşi, dilin en yaygın bir varlık bilimi olmasını sağlar (Uygun, 2016, 257-357) diyerek evren, doğa, dil, düşünce arasındaki ilişkiyi böylelikle göz önünde bulundurmak istiyor. Böylece Nermi Uygun, gerçeklik ile gerçekliğin algılanma biçimini birbirinden ayırıyor ve algıya anlam verenin ise bir bilinç ve kültür varlığı olarak insanın olduğunu söyler. Yani varlık ile varlığın tutarlı olarak algılanma biçimini birbirinden ayırıyor. İnsandan ayrı, insanın varlığını koşul tutmayan, insan olmadan da var olan bir gerçeklik değil ki, doğru, bir dil kuruluşudur, doğru, konuşan insanın dile getirmelerinde gerçekleşir ancak. Doğru gerçekleştirilir, insandır doğrunun gerçekleştiricisi, hazır bulmayız doğruyu; biz kendimiz yaparız. Bulgura göre ancak insanların bulup geliştirdiği birtakım araçlarla saptandıktan sonra söylendikten yazıldıktan bildirildikten sonra dilsel bağlamda dışla açtıktan sonra vardır doğru (Uygun, 2016, 678-679). Varlığı anlama ve anlamlandırma, varlığa isim verme, varlığı cümlelerle ifade etme ve varlığı önermesel olarak doğru bir şekilde ifade etmek de önemlidir Nermi Uygun'a göre. Ancak yine de Nermi Uygun, 'doğru' ve 'bununla ilgili olarak düşünmenin' tamamen dile ilişkin bir olay olduğunu düşünmektedir. Genellikle dil olmayan varlığı göz önünde bulundurarak doğru olan söz dizilerini pekiştirir doğrular, yanlış olan söz dizilerinin çürütüp yanlışlarız. Dilsel yapıtları doğru olup olmayışları bakımından belirlemek için varlığa başvururuz. Bu da doğru, varlığı konuştuğu için varlığın kendisi doğru ya da yanlış olamayacağı için böyledir. Dile getirmek ile doğruya varırız. Dile getirilmemiş bir doğru düpedüz yoktur. Doğru dilde yaşar (Uygun, 2016, 677-679).

Nermi Uygun'un bir bakıma zamansız ya da zaman ötesi, zaman aşırı yazılarının en çok yoğunlaştığı insanlık durumları ya da doğrudan insanın var ettikleridir. Ya da insanların en ortak duruşlarının sonucu olarak öne çıkardıklarını ilişkin özgün görüşlerdir. Nermi Uygun insanlık durumlarını kendisinin varlık, varolan karşısındaki duruşu ile görür. Özgün dilini, başka bir deyişle söylemini oluşturur. Bu çerçevede de en çok yöneldiği durumlar kültür durumları ve duruşlarıdır (Uygun, 2017, 4-5). Varlığın bilinç akışında ve var olanın nazariyesinden dil kültür ve düşünce ilişkisini ele almaya çalışır. Dolayısıyla kültürü de bir varlık inşa biçimi noktasında ele alır. Nermi Uygun, düşünceyi bir kazma ya da sondajlama işine benzetiyor. Ona göre bir bakıma her özne düşünce kazısı yapar. Ancak filozof-düşünür bu işlemi hesap verme çabası içinde gerçekleştirir. Çünkü O, Nermi Uygun'un deyişiyle, "(...) hem kendi içinden hem kendisini kuşatan kültür dünyasından bazı değerler çıkarmaya yönelen emekçidir (Uygun, 2017, 4-6). Böylelikle varlık, varoluş, dil, düşünce ve kültür karşılıklı olarak bir birini etkilemeye devam eder. Bilimler arasında kendine her geçen gün biraz daha geniş bir yer açan kültür bilimleri, tinsel bilimler, manevi bilimler ya da insan ve toplum bilimleri ile Nermi Uygun kendi yetişiminde kendisine açtığı yollardan dolayı en çok orada alan bulmuştur. Daha önceden belirttiğimiz gibi, Nermi Uygun doktora tezinde kendi deyişiyle: "Kültür bilimlerinin varlık yönünden düzenlenmesine ilişkin bir mantık çalışması yapmıştır. (...)" (Uygun, 2017, 4-6).

Pozitif ve sosyal bilimlerin varlık, varolan, dil, düşünce ve kültür ile olan ilişkisi her zaman sorgulanmıştır. Gerçekten de bilim bağlarının yönelmişliklerine ve yönelimlerine göre var olanı nasıl konuşturduklarını, varolanı düşünmenin katkısıyla nasıl düzenledikleri ve bu işleyişin nasıl olduğunu anlamak son derece önemlidir (Uygun, 2017, 4-6). Ne çok kültürlülük ne dil ne de eğitim eğitilebilir. Eğitilebilen biricik varlık insandır, yaratan, konuşan, çok kültürlü, çok dilli, eğitilen, eğiten bir varlık olarak, ister çağımız Avrupasında isterse yeryüzünün başka yerlerinde olsun sınırlı somut bir varlık olarak insan... (Uygun, 2017,

258). Nermi Uygur burada çok kültürlülük ve eğitimi, insanın anlama kapasitesi yönünden ele alarak bunu biraz daha somutlaştırmaya çalışmıştır; ayrıca bu çok kültürlülük perspektifini eğitim ve dil ile ilişkilendirmeye çalışmıştır. Bu durumu Türklerin pratik yaşam kaygısı ile dil düşünce ile ilişkisi bağlamında ele almaya çalışmıştır. Nermi Uygur dilin sözcük dizgesi dilin mantığı ve söyleyişleri ile yaşam pratikleri arasında ciddi bir benzerlik ilişkisini görür. Türklerin pratik zekalarının (mesela tekerleğin icadı gibi) meseleleri çözmeye yönünden diğer etnik unsurlara göre daha işlevsel olduğunu ve varlık İnşa süreçlerinin kendine özgü olduğunu dile getirir.

Yaşamın içerisinde çeşitli değişim ve gelişimlerin olması gayet doğaldır. Ama önemli olan bu gelişim ve değişimin insan yaşamına uygun bir şekilde icra edilmesidir. Bu anlamda Nermi Uygur, yaşamımızı tıpkı bir kitaba benzeterek sözlerini aynen şöyle sürdürür: “Evren evrimi, kalıtım, toplum, tarih, kültür konumu gibi etmenleri kendi eleatışlarımızla yoğurup oluşturduğumuz bir kitap her birimizin yaşamı. Yapıca kitapla akraba bu yaşam. Kitap gibi onu da okuyoruz yorumluyoruz. Hem de en iyi biçimde başarmak zorundayız bu okumayı söz konusu olan bizim kendi yaşamımız.” (Uygur, 2017, 1534). Nermi Uygur yaşamı bir kitaba benzeterek, ondan anladıklarımızı hayatımıza tatbik etmemiz gerektiğini, hayatın sadece düşünce ve teori ile yürümediğini, düşüncenin ya da kuramın pratik yaşamla ilişkilendirilmesi gerektiğini ifade ediyor aslında. Nermi Uygur’un şu sözleri aslında hayatın okunması gereken devasa bir kitap olduğunu ve bu kitapla yaşanması gerektiğini güzel bir şekilde ifade eder: “Sere serpe yaşayana, okuduğunu yaşama içleyerek okumak yaraşır. Yaşamadan anlıyorsan bir gözün hep kitapta olacak, kitaptan anlamıyorsan bir gözün hep yaşamda olacak (Uygur, 2017, 1535-1536).

Aslında Nermi Uygur’un ilgilendiği varlık türü insani varlıktır. Yani bu varlık canlıdır, kendi dışındaki varlığa anlam veren yine varlığın kendisidir. Bunu da şöyle bir benzetme ile dile getiriyor Nermi Uygur: “ İnsan varlığının en belirgin yönü canlı bir varlık olması. Bir canlı varlığım her şeyden önce. Her şeyim can, herşeyimle can’ım, can’dan can için. İşte kitap bu can’ın eşi, keyfi, köpüğü, işlemesi, yardımcısı.” (Uygur, 201b, 1575).

Nermi Uygur varlık gölgesinde bir benlik arayışındadır. Ancak bu benlik arayışı körü körüne bir benlik arayışı değildir; toplumla, dille, edebiyat ile kültür ile vardır. Bu durum dilin hayatın ve başkalarını anlayabilmenin olanakları çerçevesinde mümkündür. Bununla ilgili olarak Nermi Uygur aynen şöyle bir açılımda bulunur: Yaşamımız, sevdiğim bir yaşam coşkuyla donatmaya giriştiğim bir yaşam olsa da olmasa da buruk, çekici, acı tatlı sorularla sarmaş dolaş bir yaşam; gerçi sormalar etkin etkin kayarken edilgenlik ile miskinleştirip tökezletir insanı. Sorularla yürüyen, sorularla hoplayıp zıplayan bireyim; bense çevre çevre çevreye yayılan sorular benim: özellikle dilemesem de kendim düğümlenen sorulardan yana talihliyim; kamçılıya kamçılıya okşaya okşaya yüreklendirir sorular beni. Denemecilik dediğin bu olsa gerek, burarken, gönderirken, iç karartırken, ışın salan yollarda yolsuzluklarda gide gele bir yaşayış benimki (Uygur, 2017, 2358). Nermi Uygur bu düşünsel dilsel arayışından genelde memnundur. Böyle bir düşünme hamlesinin insanın hem kendisini hem toplumu ya da başkalarını anlamada oldukça önemli olduğunu ima eder. Varlığımıza anlam vermede ve varlık-dil-düşünce ilişkisinde ‘ben neyim sorusu’ onun için de oldukça önemlidir. Bu soruyu başka benlerin varoluşunu da hesaba katarak çözmeye çalışır: “ Sürüyle filozof, pek çok soru ile yaptığı şeyi, varsın, ‘neyim’ sorusunu yanıtlamak üzere yenden yürürlüğe koyup ben-kuramlarına döksün işi; varsın bol bol çözümleyici hırpalayıcı ben yabaları üretilen bilim adamları. Şimdi burada ben uzman öbekleri ince onaylanmak gibi bir kaygıdan uzaktayım: Günübirlik yaşamımın günübirlik dilinden derleyebildiğim yardımlarla kendi beni’mmin nelğine erişmeye çalışıyorum kendi kendime. En içimden zorlanmaktayım buna, yazgım bu (Uygur, 2017, 2358).

Bu meyanda da Nermi Uygur, kendi düşüncesinin merkezinden çevreye doğru yayılma ihtiyacı hissetmektedir. Varlıktan dile, dilden düşünceye, düşünceden ise topluma ve insana doğru bir kayma göstermektedir. Kendi varlığı ile evrenin ve doğanın varlığını ilişkilendirerek sözlerini şöyle sürdürmeye çalışır:” Hemen saptıyorum ne de olsa her şey bana sallantısızca böyle geliyor; evren-doğa olmasaydı ben de yoktum. Ne ben ne sen hiçbir şey hiçbir şey. Doğada varım, doğadan olmayım çünkü evrende ben varım. Deyim neden çarpık olsunmuş, ‘doğa yiyen’, ‘evren yiyen’ bir varlığım. O da beni yemiyor mu? Bu başka bir konu ama hep aynı konunun öbür yanı her şeyimizi apaydınlık kılıyor; evreni doğayı işe karıştırmadıkça insan varlığından söz etmeye bile anlamlı bir olasılık gözüyle bakılamaz (Uygur, 2017, 2403). İnsanın kendisini doğayla, evrenle, toplumla ve insanla var ettiğini söylüyor aslında Nermi Uygur. Fakat doğanın dışındaki farklı kaynaklara daha çok değer verdiğini gösteriyor Ve yine sözlerini şöyle devam ettiriyor: Yalnızca doğa ile beslenmiyorum ki başka bir kaynağım da var; insan, toplum, tarih, kültür evreni bu kaynak. Oku, okuma, iyi ol, kötü ol, tadıyla içten dıştan görünsen de görünmesen de, acısıyla için dışın kararsa da, karar çeksende çekmesen, de değil mi ki sen sensin, her şeyinle kültür dünyası senin dünyan (Uygur, 2017, 2402-2403).

Buradan anlaşıldığı kadarıyla Nermi Uygur, varlık noktayı nazarından kültürü, tarihi, insanı, dili ve düşünceyi birbiriyle sentezlemeye çalışıyor. İnsan doğadan çok, kendi varetmiş kültür oylumunda pekçok yöresi belirgin olmayan kültür dünyasında yaşayan canlı bir varlıktır; kendi eylemlerini biçimlendirdiği böyle bir dünyanın içinde biçimlenir kendisi de. Demek ki çepeçevre bakarsak nicelik ve nitelikleriyle önceden kestirilemeyen sonradan da yetisiye aydınlık kavrayamayan kaynaşımli bir doğa-kültür dünyasıdır insanın dünyası. Pek ama pek çok şeyin sallantılı olduğu böyleli bir dünyada, n’apıp edip hepimizin gündemde tutması

gereken temel gerçektir bu (Uygur, 2017, 2751). Bir sorgulamalar, Nermi Uygur'u yazmaya teşvik eden durumlardır. Felsefe, edebiyat ve deneme Nermi Uygur'un ve kendini ifade edebildiği en önemli araçlardır kuşkusuz. Ayrıca, Nermi Uygur'un içinde bitmek tükenmek bilmeyen bir yazma özlemi vardır sürekli. İçindeki bu düşünceler sürekli depreşir, düşündürür ve rahatsız eder O'nu; bu vesile ile yazma serüvenine koyulur. Nermi Uygur'un yazmasının ve kendini ifade etmesinin bir amacı vardır şüphesiz. Aşağıdaki bu düşünce dizgeleri ve anlamlı satırlarla bunu en veciz bir şekilde ifade eder: "Dünyasız edemediğim için, gerçekliğe saygı duyduğum için, gerçeklik ötesi hiçbir şeyin unutulmasına boyun bükemediğim için deneme yazıyorum.

- Durumlar için yazıyorum
- Topluma hizmet etmek için
- Yazıyorum boşalmak için,
- Korkularımdan sıyrılmak için,
- Geçmişini anmak için,
- İşler gerektirdiği için,
- Coşkularımı yitirmemek için,
- İnsancıklara bir şeyler öğretmek için,
- Türdeşleri eğlendirmek için,
- Herkesi şaşırtmak için,
- Oyunu sevdiğim için,
- Ktır atmaktan hoşlandığım için,
- Yıldızlara gidemediğim için,
- Hoşuma gittiği için... (Uygur, 2017, 2424-2443).

SONUÇ

Nermi Uygur, varlık, dil, düşünce, felsefe, toplum, kültür gibi temel unsurların insan yaşamında teşkil ettiği yerin öneminin farkında olarak bunları işlemeye çalışmıştır. Ancak bunu "başka benlerin" düşüncelerini hesaba katarak yapmaya çalışmıştır. Varlığın gizeminden, felsefenin düşüncesinden ve dilin renk renk olanaklar taşımasının zenginliğinden yararlanmaya çalışmıştır. Ona göre dil toplumdaki topluma değişen ve gelişen düşüncenin temel taşıyıcısıdır. Diller arasındaki bu alışveriş toplumlar arasındaki bütün alışverişin temel felsefesini oluşturur. Kendimizi başkalarına açık kılmak istiyorsak eğer, Nermi Uygur'a göre bunu başarmak için birbirimizi sevmenin önündeki engellerin kaldırılması gerekir. Nermi Uygur'a göre insan, temelde yalnızca doğal bir varlık değildir, insan aynı zamanda bir düşünce dil ve kültür varlığıdır da. Bunu başarmak için de evren ile insan ya da doğa ile insan arasındaki ilişkiyi anlaşılır kılmak lazımdır.

Felsefik ya da düşünsel anlamda 'kendimizin neligini' sorgularken bu sorgulamayı başkalarının düşüncelerini, kültürlerini ve yaşam biçimlerini anlamaya yönelik de yapmamız gerekiyor. Aslında kendimizi anlamaya çalışırken aynı zamanda 'başka benlerin' düşüncelerini de anlaşılır kılmaya çalışıyoruz. Nermi Uygur, kendi fenomenolojisini başkalarının da pay alabileceği felsefe, edebiyat ve deneme düzleminde gerçekleştirmeye çalışır; çünkü bu üç alan ona göre insanın kendini gerçekleştirmesi için önemli araçlardır da aynı zamanda. Ama felsefeyi edebiyatı ya da denemeyi var eden temel şey, varlık dil ve düşünce üçgenidir. Varoluşsal olarak sorgulamış olduğu evren ve doğayı, düşüncenin, kültürün adeta bir zemini olarak görür. Düşünmenin, edebiyatın, denemenin var olması dilin var olmasına bağlıdır. Varlık-dil-düşünce üçgeninde dilin tuttuğu yer oldukça önemlidir. Dil ile kültür arasındaki bağ çok derindir ve bu tamamen içten bir bağlılık üzerine bina edilmiştir. Nermi Uygur, dilin, kültürün ve özelden de kültürün diğer unsurları arasında bir kaynaştırma gücü sağladığını söyler. Dil kültüre kendi mührünü basıyor, dilin etkisi kültürün gelişme aşamasının her anında devam ediyor. Nermi Uygur'un düşüncesine dil varlık açısından bakıldığında şöyle denebilir: Düşüncenin kendisi aracılığıyla geliştiği genişlediği tek evren veya etken dildir. Yani düşünme, dilin atmosferi içerisinde ve dil sayesinde kendini ifade etme olanaklarını belirler. Nermi Uygur'a göre dil canlı ve gelişen bir varlıktır, ama tek başına düşünce yetisine sahip değildir. Dili kullanan, bununla düşünen tek varlık insandır; insan dili kendi yörüngesinde, dili düşüncenin önemli bir aracı olarak onu her açıdan düşünmenin hizmetinde kullanır.

Nermi Uygur'a göre yaşama felsefesinin bağlamı içerisinde büyük sorunlarla hemhal olmamak için küçük sorunların giderilmesi gerekir. Ona göre, felsefe bilinciyle hareket eden bir insan bazı şeyleri yeniden anlar, bulur, öğrenir, tat alır ve farklı alışkanlıklar edinir. Nermi Uygur'a göre felsefe bilenleri ile felsefe bilginlerini ya da filozofları birbirinden ayırt etmek gerekir. Ona göre yetkin bir felsefeci insanların tümüne seslenebilen zamanının bilgisi veya önemli bir uzmanıdır. Böyle bir bilge ya da böyle bir felsefeci aynı zamanda insanlığın ve toplumun dostudur. Bilim ve uygarlık gerçekten insanı her zaman mutlu kılmaz; uygarlık öyle zannedildiği gibi rahat bir döşek değildir. Nermi Uygur; bilimsel uygarlığın, dil edebiyat sanat ve felsefe ile zenginleşmedikçe dengesiz gücüne kavuşamayacağını iddia eder. Açık düşünce çok önemli bir insanlık değeridir ona göre. Bu açık düşünceyi de sağlayan kuşkusuz kitaplardır. Yaşam merdivenin her basamağında insanın kendi varlığına anlam bulmaya çalışması dilsel ve kültürel araçlarla mümkün olabiliyor. Nermi Uygur'a göre

insanın kendi varoluşsal problemlerinin çözümünde felsefenin, düşünmenin ve kitapların katkısı yatsınamaz. Yani, Nermi Uygur, fikirsel bir sondajlama yoluyla dilin olanaklarından istifade ederek varlığı, dili, düşüncüyü, toplumu, kültürü ve insanı anlaşılır kılmaya çalışır.

KAYNAKÇA

- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: İçimin Sesi*. (Vol. 2), 2661-2863. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Tadı Damağımda*. (Vol. 1), 1448-1575. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Önsöz*. (Vol. 1), 3-25. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N.(2016). *Bütün Eserleri 1: Güneşle*. (Vol.1), 677-679. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: Dilin Gücü*. (Vol. 1), 132-357. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: Önsöz*. (Vol. 1), 18-32. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: İçi Dışıyla Batının Kültür Dünyası*. (Vol. 1), 1049-1212. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Kültür Kuramı*. (Vol. 1), 238-345. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Kaygı Uludağ Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Felsefe Dergisi, no. 23, 2014.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Denemeli Denemesiz*. (Vol. 2), 2424-2567. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). Dilin Gücü. Retrieved September 19, 2018, from [http://: www.neokuyorum.org](http://www.neokuyorum.org)
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Yaşama Felsefesi*. (Vol. 1), 29-142. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Başka Sevgisi*. (Vol. 2), 1700-1703. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: Felsefenin Çağrısı*. (Vol. 1), 394-528. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: Kuram Eylem Bağlamı*. (Vol. 1), 1256-1273. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: İnsan Açısından Edebiyat*. (Vol. 1), 1070-1072. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2017). *Bütün Eserleri 2: Bunalımdan Yaşama Kültürü*. (Vol. 1), 640-642. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Uygur, N. (2016). *Bütün Eserleri 1: Türk Felsefesinin Boyutları*. (Vol. 1), 1155-1157. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.